

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 1 (1977)

Πέντε μικρασιατικά προικοσύμφωνα του ΙΘ' αιώνα

Μαρία Ιακώβου-Οικονόμου

doi: [10.12681/deltiokms.175](https://doi.org/10.12681/deltiokms.175)

Copyright © 2015, Μαρία Ιακώβου-Οικονόμου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ιακώβου-Οικονόμου Μ. (1977). Πέντε μικρασιατικά προικοσύμφωνα του ΙΘ' αιώνα. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 1, 137-167. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.175>

ΠΕΝΤΕ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΑ ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΑ ΤΟΥ ΙΘ' ΑΙΩΝΑ

της Μαρ. ΙΑΚΩΒΟΥ-ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Α'. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις ελληνικές κοινότητες της Μικρασίας, εκεί τουλάχιστον όπου έχει διαπιστωθεί ή ύπαρξη του θεσμού, η σύνταξη του προικοσύμφωνου¹ γίνεται άμεσα μετά τη μνηστεία και κατά τη διάρκεια αυτής ή λίγες μέρες πριν από το γάμο.

Οί γονείς των μελλονύμφων, ο γαμπρός, δημογέροντες, ο γραμματέας της κοινότητας και, πολλές φορές, ο άρχιερατικός επίτροπος συγκεντρώνονται στο γραφείο για να συντάξουν το προικοσύμφωνο. Καταγράφουν πρώτα την προίκα της νέφης και στη συνέχεια, όπου υπήρχε ή συνήθεια, την προγαμιαία δωρεά του γαμπρού προς τη νέφη.

Το έγγραφο υπογράφουν τα συμβαλλόμενα μέρη, οι δημογέροντες ή άλλα αξιόπιστα πρόσωπα ως μάρτυρες και επικυρώνεται από τον άρχιερατικό επίτροπο, τον επίσκοπο ή το μητροπολίτη. Άμεσα μετά ακολουθεί ή καταχώρησή του στον κώδικα της Έκκλησίας. Με την επικύρωσή του από την εκκλησιαστική αρχή και την καταχώρησή του στον κώδικα της Έκκλησίας το προικοσύμφωνο αποκτά το κύρος και την ισχύ επίσημου συμβολαίου².

1. Προικοσύμφωνο κατά το Άστικό Δίκαιο είναι «έγγραφο βεβαιών και την της προίκος σύστασιν και τὰ ιδιαίτέρας περι ταύτης συνομολογούμενα» [Βλ. Α. Κρασά, Σ ύ σ τ η μ α Ά σ τ ι κ ο ύ Δ ι κ α ί ο υ, τ. IV, Ο ί κ ο γ ε ν ε ι α κ ό ν Δ ι κ α ί ο ν, έκδοσις τετάρτη, έν Άθήναις 1910, σ. 178 - 179]. Κατά τη νεώτερη νομική έννοια «ή διά συμβάσεως σύστασις προίκος» [Βλ. Γ. Μπαλή, Ο ί κ ο γ ε ν ε ι α κ ό ν Δ ι κ α ί ο ν, Άθήναι 1961², σ. 143].

Οί διατάξεις του Ρωμαϊκού και Βυζαντινού Δικαίου, από την Έξάβιβλο του Άρμενοπούλου, αποτελούν το Δίκαιο, που εφαρμόζεται στα Έκκλησιαστικά και Μικτά Μητροπολιτικά Δικαστήρια, και ρυθμίζουν ιδιαίτερα τις έννομες οικογενειακές σχέσεις (γάμος - διαζύγιο - προίκα). Βλ. Ν.Π. Έλευθεριάδου, Η ά κ ί ν η τ ο ς ί δ ι ο κ τ η σ ί α έν Τ ο υ ρ κ ί α, έν Άθήναις 1903, σσ. 79, 85, 174 - 175. — Ιακ. Τ. Βισβίτζη, Άνω περί τών προικών έγγράφων κατά την Βενετοκρατίαν και Τουρκοκρατίαν» στην Έ π ε τ η ρ ί δ α τ ο ύ Κ έ ν τ ρ ο υ Έ ρ ε ύ ν η ς τ η ς Ί σ τ ο ρ ί α ς τ ο ύ Έ λ λ η ν ι κ ο ύ Δ ι κ α ί ο υ τ. 12, Άθήναι 1968, σ. 2 κ.έ.

2. Κ. Λαμέρα, Περί του θεσμού τών επί τουρκοκρατίας δημογεροντιών, «Μικρασια-

Προικοσύμφωνο μπορεί να συνταχθεί και στο σπίτι της νύφης μεταξύ των κηδεμόνων της και του γαμπρού και με την παρουσία μαρτύρων³. Και στην περίπτωση αυτή το έγγραφο για να έχει την ισχύ επίσημου συμβολαίου πρέπει να επικυρωθεί από την εκκλησιαστική αρχή και να καταχωρηθεί στον κώδικα της εκκλησίας⁴.

Όμως ακόμη και όταν το έγγραφο δεν φέρει επικύρωση της εκκλησιαστικής αρχής, παρ' όλο που δεν μπορεί να θεωρηθεί επίσημο έγγραφο, είναι σεβαστό και άπαράβιαστο⁵.

* * *

Άρκετά τέτοια έγγραφα, γραμμένα τα πιο πολλά από ολιγογράμματος παπάδες, με άσυνταξίες και άνορθογραφίες, έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα. Τα έγγραφα αυτά είναι συνταγμένα κατά το νομικό τύπο που επικρατούσε στη Μικρασία. Από την άποψη αυτή αποτελούν πολύτιμα στοιχεία γι' αυτούς που ασχολούνται με την ιστορία του Δικαίου. Μεγάλο ενδιαφέρον ακόμη, εκτός των άλλων, παρουσιάζουν και για το μελετητή της ιστορίας της γλώσσας και της οικονομίας του μικρασιατικού έλληνισμού.

Τα πέντε προικοσύμφωνα που δημοσιεύονται παρακάτω, βρίσκονται στο Άρχείο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, όπου προσφέρθηκαν κατά καιρούς από πρόσφυγες Μικρασιάτες.

Η προέλευση και η χρονολογία σύνταξής τους έχουν ως εξής:

1) από τη Σμύρνη	—	9	Ίουλίου 1841
2) από το Μαρμαρά	—	20	Όκτωβρίου 1867
3) από την Αρτάκη	—	19	Ίανουαρίου 1874
4) από τη Μηχανιώνα	—	11	Άπριλίου 1887
5) από την Άφυσιά	—	18	Φεβρουαρίου 1899

Για τη χρονική περίοδο και τους τόπους στους οποίους αναφέρονται τα προικοσύμφωνα, δεν υπάρχουν κώδικες ούτε στα Γενικά Άρχεία του Κράτους⁶

τ ι κ α Χ ρ ο ν ι κ ά, Γ'. (1940) σ. 29.— Άρχιμ. Κυρίλλου Ζαχοπούλου, Πώς συνιστώντο και διεξήγοντο οι άρραβώνες και οι γάμοι έν τῷ νομῷ Ἀιθιένιου πρό πολλῶν ἐτῶν, (Μικρ. Χρον.), Α'. (1938) σ. 281.— Νίκου Ε. Μηλιώρη, Τά Βουρλά τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Μέρος Α', Ἀθήναι 1955, σ. 184 και Μέρος Β', Ἀθήναι 1965, σ. 104.— Νίκου Καραρᾶ, Δύο παλιὰ προικοσύμφωνα τῆς Σμύρνης, (Μικρ. Χρον.), ΙΔ'. (1970) σ. 528 και Ν.Π. Ἐλευθεριάδου, ὅ.π., σ. 175.

3. Κ. Λαμέρα, ὅ.π., σ. 29.— Νίκου Καραρᾶ, ὅ.π., σ. 528.— Νικολάου Σωτ. Λαμπαδαρίδη, Μαρμαρονησιώτικη Ἐθιμογραφία, (Μικρ. Χρον.), ΙΔ'. (1970) σ. 311 - 312.

4. Κ. Λαμέρα, ὅ.π., σ. 29.

5. Νίκου Καραρᾶ, ὅ.π., σ. 528.

6. Κωνσταντίνου Ἀθ. Διαμάντη, Τά περιεχόμενα τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, τ. Α'. Ἀθήναι 1972, σσ. 407 - 474 Ἀρχεῖον τοῦ τέως Ταμείου Ἀνταλλαγίμων, Α' Κώδικες και σσ. 474 - 477 ἀλφαβητικό εὔρετήριο τῶν κωδίκων.

ούτε στις αναγνωρισμένες οργανώσεις των Μικρασιατιών που μᾶς είναι γνωστές. Ἄλλοι κώδικες καταστράφηκαν ἀπὸ διάφορες αἰτίες (πυρκαγιές, σεισμούς κτλ.), ὅπως λ.χ. τῆς Μητροπόλεως Κυζίκου⁷, σὴ φοβερὴ πυρκαγιὰ τοῦ 1917, καὶ ἄλλοι, ἂν διασώθηκαν, εἶναι ἄγνωστο ποῦ βρίσκονται σήμερα.

* * *

Στὰ δημοσιεύμενα προικοσύμφωνα⁸ παρατηροῦμε ὅτι:

I. Ἀκολουθοῦν ὀρισμένους τύπους. Στὸν πρῶτο, τὸν πιὸ ἀπλὸ καὶ περισσότερο συνηθισμένο, καταγράφονται μόνον τὰ προικιά τῆς νύφης. Στὸ δεύτερο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προίκα τῆς νύφης καταγράφεται καὶ προγαμιαία δωρεὰ τοῦ γαμπροῦ πρὸς αὐτήν. Πιὸ σπάνιος εἶναι ὁ τρίτος τύπος, στὸν ὁποῖο περιέχεται, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προίκα τῆς νύφης καὶ τὴν προγαμιαία δωρεὰ τοῦ γαμπροῦ, καὶ προικοδότηση τοῦ γαμπροῦ ἀπὸ τοὺς γονεῖς του.

II. Ἡ προίκα τῆς νύφης, ποὺ εἶναι ἀνάλογη μὲ τὰ οἰκονομικὰ τῶν γονέων της, ἀποτελεῖται ἀπὸ κινητὰ καὶ ἀκίνητα ἢ μόνον ἀπὸ κινητὰ. Συγκεκριμένα οἱ γονεῖς προικίζουν τὴ μελλοντική κόρη τους μὲ εἰκόνα ἢ εἰκόνας, ἀσπρόρουχα, εἶδη ρουχισμοῦ καὶ οἰκιακῆς χρήσης, ἐπιπλα, κοσμήματα, χρήματα, ζῶα, ἀκίνητα⁹ (σπίτι, δένδρα, κλήματα κτήματος). Στὴν προίκα τῆς νύφης περιλαμβάνονται καὶ τὰ εἶδη ποὺ προορίζονται γιὰ ἀποκλειστικὴ χρῆση ἀπὸ τὸ γαμπρό.

III. Ἡ προγαμιαία δωρεὰ τοῦ γαμπροῦ¹⁰ πρὸς τὴ νύφη, ὅπου παρουσιάζεται ἢ ἐπιπτώσῃ αὐτῇ, ἀποτελεῖται ἀπὸ κοσμήματα, μετρητὰ, ρουχισμὸ καὶ, σπάνια, ἀκίνητα.

IV. Ὁ γαμπρὸς προικοδοτεῖται ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, ἐφόσον παρουσιάζε-

7. Ὁρέστυο Κ. Λογοθετίδου: α) Ἄπομνημονεύματα, ἤτοι σειρά γεγονότων συμβάντων ἐν Ἀρτάκῃ κατὰ τὸ, ἀπὸ 20 Ἰουνίου 1882 - 19 Ἰουνίου 1920, διάστημα 38 ἐτῶν μετὰ προλεγόμενον περὶ Ἀρτάκης καὶ Κυζικηνῆς χερσονήσου, (χειρόγραφο ἀρ. 217), γραμμένο στὰ 1961, Β', σσ. 639 - 657 καὶ β) Ἀρτάκη, (χειρόγραφο ἀρ. 31), γραμμένο στὰ 1954, σ. 48 - 49.— Κωνστ. Σ. Μακρῆ, Κυζικηνὴ Χερσονήσος, («Μικρ. Χρον.»), ΣΤ'. (1955), στίς σημειώσεις τῶν σελίδων 158, 161, 162.— Μὲ τὴν ὑπογραφή I.M. (Ἰπποκράτους Κ. Μακρῆ), Λαογραφικὰ Ἀρτάκης, («Μικρ. Χρον.»), Ι'. (1957) σ. 233 - 234 ὑπάρχει τὸ κείμενο τραγουδιοῦ σχετικῶς μὲ τὴν πυρκαγιὰ τοῦ 1917, καὶ σ. 270 τὸ κείμενο μὲ τὴ μελωδία, ἀπὸ τὸν Στρατῆ Μπατζακῆ.

8. Τὸ προικοσύμφωνο λέγεται καὶ ἐγκλαβὴ (ἐγγλαβή) — ἀνεγκλαβή — ἀγλαβή [βλ. Ν.Κ.Χ. Κωστή, Συμυρικὰ Ἀνάλεκτα, Mélanges Smyrniens, ἐκδοσις β', ἐν Ἀθήναις 1906.— Νίκου Καρρᾶ, ὁ.π., σσ. 528, 530.— Νικολάου Σωτ. Λαμπαδαρίδη, ὁ.π., σσ. 310, 312.— Νίκου Ε. Μηλιώρη, ὁ.π., Μέρος Α', Ἀθῆναι 1955, σ. 184 καὶ Μέρος Β', Ἀθῆναι 1965, σ. 104.

9. Ν.Π. Ἐλευθεριάδου, ὁ.π., σσ. 23 - 24, 110, 175.— Ἰππ. Κ. Μακρῆ, Οἱ κάτοικοι τῆς Κυζικηνῆς Χερσονήσου, («Μικρ. Χρον.»), Θ' (1961) σ. 216.— Ἰππ. Κ. Μακρῆ, Λαογραφικὰ Ἀρτάκης, («Μικρ. Χρον.»), Ζ'. (1957) σ. 206.

10. Νικολάου Σωτ. Λαμπαδαρίδη, ὁ.π., σ. 312.

ται τέτοια περίπτωση, με σπίτι, κτήματα, χρήματα, ρουχισμό, κοσμήματα και λοιπά.

Στην έκδοση ακολουθοῦμε την ὀρθογραφία και την στίξη τῶν ἐγγράφων. Κάθε προικοσύμφωνο συνοδεύεται ἀπὸ σημειώσεις με παρατηρήσεις γιὰ: α) τὸν τύπο τοῦ ἐγγράφου και β) τὰ τοπωνύμια και πρόσωπα ποὺ ἀναφέρονται. Στὸ τέλος προσθέσαμε πίνακες τοπωνυμίων, κυρίων ὀνομάτων και λέξεων.

Β'. ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Προικοσύμφωνο τοῦ Σμυρναίου Γ. Τάστας (9 Ἰουλίου 1841)

Ὁ Γεώργιος Τάστας προικίζει τὴν κόρη του Ντουντοῦ τὴν ὁποία πρόκειται νὰ παντρεύει με τὸν Ἰωάννη Πρωτοπάτση.

Τὸ χειρόγραφο εἶναι μονοσέλιδο, διαστάσεων 0,403 x 0,154. Γραφὴ εὐανάγνωστη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐφημ. «Μικρασιατικὴ Ἠχώ», ἀρ. φύλλ. 177, Ἀπρίλιος 1976, σελ. 2, ὅπου ἔχει δημοσιευτὸ τὸ κείμενο με λεξιλόγιο και πληροφορίες σχετικὲς με τὴν οἰκογένεια Τάστας. Τὸ πρωτότυπο βρίσκεται στὸ ἀρχειο τοῦ κυρίου Τάσου Ἀντωνοπούλου, ἐπίτιμου Πρεσβευτῆ.

Φωτοαντίγραφο τοῦ πρωτοτύπου βρίσκεται και στὸ ἀρχειο τοῦ Ε.Μ.Ε.Α. (Ἐθνικὸ Μουσείο τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς).

Εἰς δόξαν τε και αἰνεσιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ἐδλογήσαντος τὸν γάμον ἐν Κανῆ τῆς Γαλιλαίας³ και τιμήσαντος αὐτὸν τῇ θεανθρική⁴ αὐτοῦ παρουσίᾳ⁴ και τὴν κοίτην ἀμίαντον ἀποφύγαντος· ἐπὶ ἀδείῃσει και γάμῳ⁵ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους οὕτω γέγονε, και πολλοὶ διὰ τοῖς καλῶ⁶ λιτεκνίας τῷ θεῷ ἐδάρεστοι ἀπεδείχθησαν.⁷ | Διὰ τοῦτο καὶ γὰρ ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Γεώργιος Τάστας⁸, ἔχων θυγατέρα νόμιμον ὀνόματι Ν τ ο ν τ ο ὺ και βουλόμενος⁹ συζεῦσαι αὐτὴν ἀνδρὶ νομίμῳ τῷ κυρίῳ Ἰωάννῃ Πρώτῳ¹⁰ πατση. Ἐῶχομαι αὐτοῖς ὑγιείαν, εὐτυχίαν, ζῶην εἰρηνικήν¹¹ και εὐτεκνίαν. Ἐπειτα προικοδοτῶ αὐτῇ τὰ κάτωθεν¹². Ἐν πρώτοις μίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου εἰς σκέπην και βοήθειάν των¹³. Εἰς μετρητὰ γρ. 15.000 δεκαπέντε χιλιάδας.¹⁴ | Εἰς μάλαγμα. Ἐν ζευγάριον βραχιόλια. Ζίρικα μονοσχάλια σαράντα¹⁵. Εἰς ἀσήμι. δώδεκα ζάρφια, δώδεκα κοντάλια, δύο πιατάκια¹⁶, ἓνα δίσκον, μίαν τζουκαριέραν, και μίαν κούπαν.¹⁷ | Εἰς διαμαντικόν. Ἐν ζευγάρι σκουλαρίκια, δύο μονόπε¹⁸τρα και μίαν βεργέταν.¹⁹ | Εἰς μαργαριτρί. Ζίρικα ὀκτὼ μονοσχάλια και ἓν φερμονάλι.²⁰ Ἐννέα ῥόμπαις.²¹ | πέντε μοχτζάδες.²² | δώδεκα μισο-

φρούστανα.²³/ δεκα-οκτώ υποκάμισα.²⁴/ δεκα-οκτώ συντροφία.²⁵/ δεκα-οκτώ ζευγάρια κάλτζαις.²⁶/ Ξξ ζευγάρια γάντια.²⁷/ Ξξ ζευγάρια γόβαις.²⁸/ Ξξ καζά-
καις.²⁹/ έννέα ποσάκια.³⁰/ δύο καπέλλα.³¹/ δύο τούλια.³²/ Ένα τουλούκι.³³/ δύο-
δεκα μανδήλια εις χρῆσιν χειρῶν.³⁴/ δώδεκα μαχραμάδες.³⁵/ δώδεκα πετζέ-
ταις, έν τραπεξομάνδηλον.³⁶/ μία δουζίνα μαχαιοπήρουνα.³⁷/ Ξξ ζευγάρια
σινδόνια.³⁸/ Ξξ ζευγάρια σένιας.³⁹/ μία γαρθαρόμπα.⁴⁰/ Ξξ μαξιλάριαι από σόφι
γεμάτες μαλλί.⁴¹/ έν μακάτ.⁴²/ δύο μιντέρια.⁴³/ δύο στρώματα.⁴⁴/ Ένα μαξι-
λάρι αὐτῶν.⁴⁵/ δύο παπλώματα από τζίτι καλόν.⁴⁶/ εἴκοσι δκάδες μπακιρι-
κόν.⁷⁴

Σμύρνη τὴν 9 Ἰουλίου 1841

Γεω. Σάββας μαρτυρῶ

Γεώργιος Τάστας.

Εὐστάθιος Ἀθανασίου μαρτυρῶ

Ἰωάννης Πρώτοπατσης

Δημήτριος μιχαήλ μαρτι.

Χρῆστος Χ'' ἠλγα μαρτηρῶ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

¹Επικύρωση δὲν ὑπάρχει ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆ ἀρχῆ¹¹. Τὸ ἔγγραφο δὲν ἔχει σφρα-
γίδα οὔτε χαρτόσημο.

Οἱ 11 πρῶτες σειρές, τοῦ προικοσύμφωνου αὐτοῦ, εἶναι γραμμένες μὲ μιὰ
ὀρισμένη μορφή πού τὴ συναντᾶμε σὲ δημοσιευμένο μισυρναικὸ προικοσύμφω-
νο¹² τοῦ 18ου αἰώνα.

Τὸ ἔγγραφο ἀποτελεῖται ἀπὸ 2 (δύο) παραγράφους.

Σημειώνουμε ἀκόμη τὶς κυριότερες διαφορὲς στὴν ἀνάγνωση τοῦ κειμένου
μὲ τὸ κείμενο πού δημοσιεύτηκε στὴ Μ.Η.

στ. 9	αὐτὴν (Πρ.)	—	αὐτῇ «Μ.Η.»
στ. 9	Πρώτοπατση (Πρ.)	—	Πρωτοπάτση «Μ.Η.»
στ. 14,19	ζίρικα (Πρ.)	—	τζίρικα «Μ.Η.»
στ. 17	ζευγάρι (Πρ.)	—	ζευγάριον «Μ.Η.»
στ. 19	καί (Πρ.)	—	παραλείπει «Μ.Η.»
στ. 22	μισοφούστανα (Πρ.)	—	μεσοφούστανα «Μ.Η.»
στ. 40	γεμάτες (Πρ.)	—	γεμάτο «Μ.Η.»
στ. 50	μαρτι.. (Πρ.)	—	μαρρυο «Μ.Η.»
στ. 50	Ἰωάννης Πρώτοπατσης (Πρ.)	—	Ἰωάννης Πρωτοπάτσης «Μ.Η.»

11. Μητροπολίτης Σμύρνης ἦταν ὁ Ἀθανάσιος ἀπὸ τὸ 1840 — Δεκέμβριο τοῦ 1850.
[Βλ. Χρήστου Σωκρ. Σολομωνίδη, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σμύρνης, Ἀθήνα 1960,
σσ. 206 - 208].

12. [Βλ. Ν.Κ.Χ. Κωστή, Σμυρναικὰ Ἀνάλεκτα, Mélanges Smyr-
nέens, ἔκδοσις β', ἐν Ἀθήναις 1906, σσ. 75 - 80 μὲ τὴ χρονολογία 1778 - Ἰανουαρίου
18].

Τὸ ἐπίθετο Πρωτοπάτσης (στ. 9 καὶ 50) παρουσιάζει τὴν κατάληξη διορθωμένη μετὰ πολλὴν μελάνην καὶ δυσκολοδιάβαστη. Εἶναι ἐπέμβαση τὴν ὅποια δὲν μποροῦμε νὰ προσδιορίσουμε ἂν εἶναι διόρθωση τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἢ ὑστερότερη. Ὁ τόνος στὸ ἐπίθετο εἶναι στὴν πρώτη συλλαβή, δηλαδὴ πρὶν τὴν προπαρλήγουσα (Π ρ ὠ τ ο πα τ σ η ς).

Οἱ ὑπογραφὰς τοῦ προικοδοτῆ πατέρα, τοῦ γαμπροῦ καὶ τῶν μαρτύρων εἶναι στὸ τέλος τοῦ κειμένου, κάτω ἀπὸ τὴν χρονολογία τῆς σύνταξής του.

Οἱ ὑπογραφὰς τῶν μαρτύρων καὶ τῶν συμβαλλομένων εἶναι σὲ δύο στήλες: 3 στὴ δεξιὰ καὶ 3 στὴν ἀριστερά.

8. Ν τ ο υ ν τ ο ὦ. Βιργινία (ἄλλοτε Ντουντοῦ ἢ Βασιλική) σύζυγος Ἰωάννου Κ. Πρωτοπάτση, τὸ γένος Γεωργίου Τάστα, Σμυρναίου [Βλ. ἐφημ. «Μικρασιατικὴ Ἡχώ», Ἀπρίλιος 1976, ἀρ. φύλλ. 177, σ. 2].

9 - 10. Ἰ ω ά ν ν η Π ρ ὠ τ ο πα τ σ η (πρβλ. καὶ σ. 50) Ἰωάννης Κωνσταντίνου Πρωτοπάτσης (ἀρχικὰ Πρωτοπαπᾶς). Γεννήθηκε στὴν Κῶ στὰ 1812, νέος ἐγκαταστάθηκε στὴ Σμύρνη, πέθανε στὴ Σύρο τὸ 1867. Δάσκαλος¹³ στὴν ἀρχή, διακρίθηκε ἀργότερα στὸ ἐμπόριο σύκων, ἔκανε περιουσία καὶ ἔγινε μεγάλος εὐεργέτης τοῦ Γραικικοῦ Νοσοκομείου Σμύρνης [Βλ. ἐφημ. «Μικρασιατικὴ Ἡχώ», Δεκέμβριος 1975, ἀρ. φύλλ. 173, σ. 2].

Γ ε ω. Σ ά β β α ς, πού ὑπογράφει ὡς μάρτυρας, εἶναι λόγιος ἔμπορος στὴ Σμύρνη (1792 - 1854), θερμὸς ὄπαδὸς τοῦ Κούμα καὶ τοῦ Οἰκονόμου, φίλος τοῦ Ἡλιουπόλεως Λεοντίου. [Βλ. Ν.Κ.Χ. Κωστῆ, ὅ.π., σ. 109 σημ. 1, συνέχεια σ. 110 σημ.]. Ἐπίσης ἀναφέρεται ὡς συνδρομητῆς καὶ συνίστορας τοῦ Πατριαρχικοῦ Σταυροπηγιακοῦ Φιλολογικοῦ Σχολείου τῆς Σμύρνης σὲ ἔγγραφο τοῦ 1819 [Βλ. Νίκου Α. Βέη, Πέντε ἔγγραφα περὶ τοῦ Φιλολογικοῦ Γυμνασίου Σμύρνης, «Μικρ. Χρονο», Γ'. (1963) σ. 291].

Χ ρ ῆ σ τ ο ς Χ'' ἠ λ η ᾶ, πού ὑπογράφει ἐπίσης ὡς μάρτυρας, ἀναφέρεται ὡς συνδρομητῆς στὸν «κατάλογο τῶν φιλομαθῶν συνδρομητῶν ἐκ Σμύρνης» γιὰ τὸ βιβλίο: Μ Ο Υ Τ Τ Ε Ν Ε Β Α Ι Α Ι Μ Δ Ε Ρ Ι Ν Ι Τ Ζ Μ Α -

13. Ἀναφέρεται ὁ Ἰ. Πρωτοπαπᾶς ὡς καθηγητῆς, στὸ ἀνώτερο τμήμα μέσης παιδείσεως τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης, ἐπὶ τῆς διευθύνσεως Πόπ καὶ Νεοκλέους, 1837 Ἀπριλίου 1 — 1838 [Βλ. Μ. Παρανίκα, Ἰστορία τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης ἐκ τῶν πηγῶν συνταχθεῖσα, ἐν Ἀθήναις 1885, σ. 147]. Ἐπίσης ἀναφέρεται ὁ Ἰωάννης Πρωτοπάτσης μετὰ τῶν εὐεργετῶν τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς [Βλ. Μ. Παρανίκα, ὅ.π., σ. 75] καὶ μετὰ τῶν ἐφόρων τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς κατὰ Μάρτιον τοῦ 1860 - 1863 [Βλ. Μ. Παρανίκα, ὅ.π., σ. 83].

Λ Η. Γ ι ά ν η. Ι Λ Μ Ι Ε Τ Ε Π. Ι Λ Μ Ι ΄ Ρ Α Κ Α Μ. Ι Λ Μ Ι Τ Ζ Ι -
Φ Ρ Ε. Τ Ζ Ι Χ Α Ν Ν Ο Υ Μ Α. Ι Λ Μ Ι Τ Τ Η Π. Γιουανήτζε ένβάδι
κιταπλερτέν σετζιλίπ, Άλεσεβί Τοϋρκτζε λισανέ τερτζουμέ όλτοϋ ΑΤΑΝΑ-
ΛΗ ΜΩ·Υ·ΣΗΣΤΕΝ. Άνατολτά Ήμέ ταλήπ κιμέσσελερ ιτζίν. ΣΜΥΡΤΕ.
ΓΙΟΝΑΝΗ ΜΠΑΣΜΑΧΑΝΕΣΙΝΤΕ 1836¹⁴, σ. 241.

Πιθανόν νά πρόκειται για τόν επίτροπο τής έκκλησίας Άγίας Φωτεινής,
τόν Χατζη·Ηλία, πού αναφέρεται ώς μάρτυς σέ έγγραφα τών έτών 1793 και
1845 [Βλ. Ν.Κ.Χ. Κωστῆ, ό.π., σσ. 101, 106].

2. Προικοσύμφωνο τής Άννας Τσοπάτη (Μαρμαράς, 20 Ὀκτωβρ. 1867)

Ή Άννα σύζυγος τοϋ Εϋθυμίου Τσοπάκη προικίζει τήν κόρη της Παρασκευ-
ούλα, τήν όποία πρόκειται νά παντρεύει με τόν Κωνσταντίνο Θωμά. Ὁ γαμπρός
δίνει προγαμιαία δωρεά στή νύφη.

Πρωτότυπο (άρ. 65) σέ μονόφυλλο, γραμμένο και στις 2 σελίδες (recto-
verso), διαστάσεων 0,429 x 0,310. Μελάνη μώβ. Γραφή εϋανάγνωστη. Διατη-
ρείται σέ καλή κατάσταση.

Τό έγγραφο άνήκει στην κυρία Παναγιώτα Θ. Μετζίτη, κάτοικο Νέου Μαρμαρά, νομού
Χαλκιδικής. Τό έφερε στό άρχειο τοϋ Κ.Μ.Σ. ό συνεργάτης Χαράλαμπος Νικηφορίδης στις
3.10.1960 και δημοσιεύεται για πρώτη φορά.

*Κύριε ήμῶν Ήσού Χριστέ! ό παραγενόμενος εις τόν έν Κανᾶ τῆς² Γαλ-
λιλαίας Γάμον, και τόν εκείσε γάμον εϋλογήσας. Πρεσβειαις³ τῆς Παναχράν-
του Σου Μητρος και Θεοτόκου Μαρίας τῆ εϋχῆ⁴ δέ και⁴ εϋλογία τοϋ προϊστα-
μένου Ίερέως, εϋλόγησον και τόν παρόντα Γάμον.*

⁵ | Επειδή τοίνυν και ἐγὼ ἡ Άννα τοϋ πότε Εϋθυμίου Τσο⁶ | πάκι, δια νομί-
μον και κανονικῶ γάμον, στέψαι μέλλονσα τήν⁷ | γνησίαν μου θυγατέραν όνο-
μαζομένην Παρασκευοϋλαν, μετά τοῦ⁸ | Κυρίου Κωνσταντίνου Θωμά, ἀμφοτέ-
ρους εις γάμον πρῶτον.

⁹ | Εν πρώτοις τοϋ δίδω τήν εϋχήν μου. Ὡς προικα¹⁰ | δέ, ὅτι μοι ἐδωρή-
σατο Κυριός ό Θεός.

¹¹ | εἰκόνα μία τῆς Άγίας Παρασκευῆς. Στρώματα δυό δίμυνα¹² | με μα-
λιά. Ἐφαπλώματα τρεῖα. Σινδόνα πέντε. Καπλακία¹³ | πέντε. Προσκεφά-

14. Σπουδαία Σύνοψη Ἐπιστημῶν, δηλαδή Ἡθικῆς Ἐπιστη-
μης, Ἀριθμητικῆ, Ἀλγεβρα, Γεωγραφία, Φυσική. Ἐκλογή ἀπό
διάφορα ἑλληνικά βιβλία και ἀκριβῆς μετάφραση στην τουρκική γλώσσα ὑπό Μωῦσῆος τοϋ
ἔξ Ἀδάνων, για ὄσους ἔνδιαφέρονται στην Ἀνατολή για τίς ἐπιστῆμες. Ἐν Σμύρνη, Ἑλλη-
νικό Τυπογραφεῖο, 1836.— Ἀνάλυση τοϋ βιβλίου βλ. Salaville — E. Dalleggio, Κ Α Ρ Α -
Μ Α Ν Λ Ι Δ Ι Κ Α, Αθήνες 1958, τ. Ι, Νό 74, σσ. 221 - 224.

λαια δίμυα δώδεκα. Προσκεφάλαια ἕτερα ὀκτώ.¹⁴ δύο πλεκτά, τέσσερα χασένα, τρεῖς ἀπὸ φέλλα. Ταγιαμᾶς ἕνας¹⁵ ἀπὸ δαμάσκο. Ἐξ αὐτῶν τὰ ἕξι εἶναι γεματα ἀπὸ μαλιά,¹⁶ τὰ δὲ ἄλλα ἀπὸ βαμβάκι. Ἐνδυμασία εἰς φουστάνια ἑπτὰ.¹⁷ ἢ πρώτη ἀπὸ ἀτλάζη, ἢ δευτέρα ἀπὸ φέλλα, αἱ δὲ ἄλλα ἀπὸ ¹⁸ποχοράκι διαφόρων εἰδῶν καὶ χρωμάτων. Ἐτεροι ἐνδυμασία¹⁹ δώδεκα ἀπὸ πασμά. ἔξ αὐτῶν αἱ ἕξι εἶναι φουστάνια, αἱ δὲ²⁰ ἄλλα ἕξι εἰς βρακιά. Φραγκόγωνα μία ἀπὸ φέλλα μὲ γου²¹ ναρικό. Φραγκόγωνα μιὰ ἀπὸ τσόχα μὲ μύλο. Ζακέτο ἕνα²² Φραγκόγωνα μία ἑτέρα ἀπὸ ποχοράκι. Ἐνα Ζακέτο ἑτερον²³ ἀπὸ φέλλα. Ὑποκάμισα εἴκοσι ὀκτώ. Μεσάλες πέντε,²⁴ μεσάλια τρειάντα. Μεσαλάκια τοῦ τραπεζιοῦ δεκαπέντε.²⁵ Σοφραλίκια τέσσερα. Μακάτια δύο, τὸ ἕνα δίμυα, τὸ²⁶ ἄλλο ἀπὸ πασμά. Σκεπάσματα τοῦ μετεριοῦ. τακήμια²⁷ δύο ἀπὸ χασές. Μανδυλάκια τρειάντα. Φλοῦδες μεταξοτῆς²⁸ δώδεκα. Σοφράς πακηρένιος ἕνας. ταγιά τρεῖς μὲ τὰ καπά²⁹ κια των. Τέντζερεις μὲ τὸ καπάκι. Σεντοῦκι ἕνα ἀξίας γρ.³⁰ ἔννενηντα πέντε. Ρόμπες πέντε. αἱ τρεῖς ἀπὸ χασές, αἱ δὲ³¹ δύο τοῦ λᾶκκον. Ἀσπροφούστες τέσσαρες δυὸ ὕφαντες³² καὶ δύο ἀπὸ χασές. Προικίζεται ἡ νύμφη καὶ μὲ ἕνα³³ ὀσπητόποιν, κείμενον ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Ταξιαρχῶν.

³⁴Ταῦτα πάντα δίδω ἐγὼ ἢ μήτηρ εἰς τὴν³⁵ κόρη μιν Παρασκευοῦλαν, ἵνα ἔχη καὶ μεταχειρίζεται αὐτὰ³⁶ ὡς ἴδια κτήματά της.

³⁷Γράφει καὶ ὁ γαμβρὸς τὴν νύμφην διὰ τὴν προ³⁸γάμου δωρεάν ἕνα δακτυλίδιον χρυσοῦν ἀξίας γρ. ἑκατόν. ἕνα ζευγάρι³⁹ σχουλαρίκια ἀξίας γρ. πενήντα. καὶ εἰς φλωριά ἀξίας γρ. τρεῖς⁴⁰ κοσίων. μία ἐνδυμασία γρ. πενήντα. καὶ τὸ ἥμισον ἰδιόκτητον μου ὀσπη⁴¹τιον ἄνω καὶ κάτω κατὰ τοῦ τόπου τοῦ σύστημα.

⁴²ὁ δὲ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἀξάνεσθαι καὶ πληθύνεσθαι, ἀξάινει⁴³ πληθύναι αὐτοὺς καὶ εὐλογῆσαι.

⁴⁴ὄθεν ἐσχηματίσθη τὸ παρὸν Προικοσύμφωνον.

Ἐν Μαρμαρᾷ τῇ 20 Ἰβρίου 1867

(θέση χαρτοσήμου)

τὰ συμβαλλομένα μερῇ

Ἄνα Εὐθυμίου

Κωστατῆς Θωμᾶ

Οἱ παρευρεθέντες

Ὁ Προϊστάμενος Ἱερεὺς,

»ὁ Ἀρχηγὸς πατᾶ ἐλευθέρους

»Παῖ Κουριάκος

ἢ Δημογεροντία

Ἄ. Χατζάκης

ὁ τοῦ Ἁγίου Προικονήσον. Ἐπίτροπος Φ. Διαμαντίδης.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἡ ἐπικύρωση τοῦ ἐγγράφου ἀπὸ τὸν ἐπίτροπο τοῦ Ἁγίου Προικονήσου εἶναι στὸ τέλος τῆς δεύτερης σελίδας.

Τὸ ἐγγραφο δὲν ἔχει σφραγίδα. Ἔχει ὅμως χαρτόσημο. Βρίσκεται στὸ δεξιὸ μέρος τῆς δεύτερης σελίδας, διαστάσεων 0,038 x 0,027. Ἔχει χρῶμα ἄσπρο καὶ κίτρινο. Στὸ πάνω μισὸ μέρος ἔχει τουρά, κάτω ἀπὸ τὸν τουρά ὑπάρχουν γράμματα μὲ παλαιὰ τουρκικὴ γραφή. Στὶς 4 γωνίες ἡ ἡμισέληνος.

Τὸ ἐγγραφο ἀποτελεῖται ἀπὸ 7 παραγράφους.

Πάνω στὸ χαρτόσημο, μὲ μελάνη γραμμένα, ὑπάρχουν ἡ χρονολογία σύνταξης τοῦ ἐγγράφου καὶ οἱ ὑπογραφές τῶν συμβαλλομένων μερῶν δηλαδὴ τῆς μητέρας-προικοδότριας καὶ τοῦ γαμπροῦ.

Στὸ ἀριστερὸ μέρος τῆς δεύτερης σελίδας ὑπάρχουν οἱ ὑπογραφές τῶν παρευρεθέντων δύο ἱερέων καὶ ἐνὸς ἀντιπροσώπου τῆς Δημογεροντίας.

33. **συνοικία τῶν Ταξιαρχῶν.** Ἡ κεντρικὴ χριστιανικὴ συνοικία τοῦ Μαρμαρᾶ [Βλ. Ἀρχεῖο Κ.Μ.Σ. Ἐπαρχία ΒΙΘΥΝΙΑ, Περιφέρεια Κωνσταντινουπόλης, τμήματος Μαρμαρᾶ, Μ Α Ρ Μ Α Ρ Α Σ Δελτίο: Μαχαλάδες.— Βλ. ἀκόμη Εὐστρ. Ε. Βαλσαμῆ — Νικ. Σ. Λαμπαδαρίδου, Προκοννησιακά Ἰστορικά, Ἀθήναι 1940, σ. 62].

Μ α ρ μ α ρ ᾶ. Παραθέτουμε βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὸ Μαρμαρᾶ: [J. Marquardt, Ἰστορία τῆς Κυζίκου, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Κυρίλλου Γρηγοριάδου Κυζικηνοῦ, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1878, σσ. 20, 38.— Χρίστου Ζαχαριάδου, Ιατροῦ, Περί τῆς Ἐπαρχίας Προικονήσου, «Ξενοφάνης», Α'. (1896) σ. 408 - 409.— Ἐπαρχία Προικονήσου, Στατιστικὴ, «Ξενοφάνης», Γ'. (1905) σ. 190 - 191.— Παντ. Μ. Κοντογιάννη, Γεωγραφία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Ἀθήναι 1921, σ. 268 - 269.— Εὐστρ. Ε. Βαλσαμῆ — Νικ. Σ. Λαμπαδαρίδου, ὅ.π., σ. 59.— Νικολάου Σωτ. Λαμπαδαρίδου, Μαρμαρονησιώτικη Ἔθιμογραφία, «Μικρ. Χρον.»., ΙΔ'. (1970) σσ. 273 - 275].

Ἄρχη'' παπᾶ Ἐλευθερίου, πού ὑπογράφει, ὡς μάρτυρας, πιθανὸν νὰ εἶναι ὁ Παπᾶ Ἐλευθερίου πού ἀναφέρεται ὡς δικαστὴς τοῦ Μικτοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Προικονήσου σὲ ἐγγραφο τοῦ 1902. [Βλ. Νικολάου Σωτ. Λαμπαδαρίδου, ὅ.π., σσ. 324, 326].

Πα'' Κυριακός. Πιθανὸν ἐπίσης νὰ εἶναι ὁ Παπᾶ Κυριακός πού ἀναφέρεται καὶ αὐτὸς ὡς δικαστὴς τοῦ Μικτοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Προικονήσου σὲ ἐγγραφο τοῦ 1902. [Βλ. Νικολάου Σωτ. Λαμπαδαρίδου, ὅ.π., σσ. 324, 326].

Ἄ. Χατζάκης, μάρτυρας κατὰ τὴ σύνταξη τοῦ προικοσυμφώνου, ἀναφέρεται ὡς συνδρομητῆς, τῆς νήσου Μαρμαρᾶ, γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ Μανουὴλ Ἰω.

Γεδεών, Π ρ ο ι κ ό ν ν η σ ο ς, 'Εκκλησιαστική Παροικία. Ναοὶ καὶ Μοναί — Μητροπολίται καὶ Ἐπίσκοποι, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1895, σ. 231.

Ἔστω ἡ Π ρ ο ι κ ο ν ἦ σ ο υ, πού ἐπικυρώνει μὲ τὴν ὑπογραφή του τὸ προικοσύμφωνο ὀνόμαζαν τὸ μητροπολίτη τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιφέρειας Προικονήσου. Ὁ Γ ε δ ε ὶ ὦ ν ὑπῆρξε μητροπολίτης Προικονήσου γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1841 - Ἰούλιο 1853. Μετατέθηκε στὴ μητρόπολη τῆς Σόφιας τὸν Ἰούλιο τοῦ 1853. Στις 19 Ἀπριλίου 1861 ἀνέλαβε τὴν ἐκκλησιαστικὴ παροικία Προικονήσου γιὰ δευτέρη φορὰ ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1877. [Βλ. Μανουῆλ Ἰω. Γεδεών, ὁ.π., σ. 213 - 214].

Φ. Δ ι α μ α ν τ ῖ δ η ς. Ἐπίτροπος τοῦ Μητροπολίτη Προικονήσου, Γεδεών. Πρέπει μᾶλλον νὰ ταυτιστεῖ μὲ τὸν Φώτιο Διαμαντίδη πού ἀναφέρεται ὡς συνδρομητῆς τῆς νήσου Μαρμαρᾶ, γιὰ 5 σῶματα, τοῦ βιβλίου Π ρ ο ι κ ό ν ν η σ ο ς τοῦ Μανουῆλ Ἰω. Γεδεών [ὁ.π., σ. 231].

3. Προικοσύμφωνο τῆς Σοφίτζας Μυτάφογλου (Ἀρτάκη, 19 Ἰανουαρίου 1874)

Ἡ Σοφίτζα σύζυγος τοῦ Κωνσταντίνου Μυτάφογλου προικίζει τὸ γιό της Θεόδωρο. Ὁ Θεόδωρος δίνει προγαμιαία δωρεὰ στὴ νύφη. Ὁ Δημήτριος Γούναρης καὶ ἡ σύζυγός του Χατζητομῆ προικίζουν τὴν κόρη τους Ἐλένη.

Τὸ χειρόγραφο πού βρίσκεται στὰ ἀρχεῖα τῆς ἐφημερίδας «Μαρμαρινὰ Νέα» (ἀρ. 57) εἶναι μονοσέλιδο, διαστάσεων 0,37 x 0,246. Γραφὴ δυσανάγνωστη.

Τὸ ἔγγραφο στὸ πάνω μέρος καὶ στὸ μέσο φέρει τουρά. Κάτω ἀπὸ τὸν τουρὰ ὑπάρχουν 3 σειρὲς κείμενο μὲ παλαιὰ τουρκικὴ γραφή. Ἔχει δημοσιευτεῖ στὴν Ἐφημ. «Μαρμαρινὰ Νέα», ἀριθ. φύλ. 172 - 173, Ὀκτ. - Νοεμ. 1960, σ. 7., χωρὶς κανένα σχολιασμό.

Ὁ τοῦ Σεβ(ασμιωτάτου) Ἱεροῦ Ἀγίου Κυζίκου Γενικός ἐπίτροπος²/ Σακελλάριος Νικόλαος ἐπιβεβαίωσι

³|Προικοσύμφωνον τοῦ Κυρίου Θεοδώρου Κωνσταντίνου μετὰ τῆς Ἑλένης Δημητρίου-Γούναρη

+ ⁴| Γένοιτο Κύριε τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς καθάπερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ σέ.

⁵|Ὁ Κύριος Θεόδωρος υἱὸς τοῦ ποτὲ Κωνσταντίνου ἔρχεται εἰς γάμον κοινωσίαν μετὰ τῆς Ἑλένης θυγατρὸς τοῦ Δημητρίου Γούναρη ἀμφοτέροι εἰς γάμον πρῶτον καὶ προικοδοτοῦντες, προικοδοτεῖται μὲν ὁ Θεόδωρος παρὰ τῆς μητρὸς⁷ αὐτοῦ Σοφίτζας τὰς ἐκ ψυχῆς αὐτῆς μητρικὰς εὐχὰς καὶ ἐπομέ-

νως ὅσα εἰς ἀκίνητα κτήματα δίδει εἰς αὐτὸν⁸/ ἀπὸ τὸ πατρικὸν αὐτῶν ὀσπήτιον τὸ κείμενον ἐν τῇ ἔνορῳ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τὸ ἡμισυ. πλησίον ἐξ⁹ ἐνὸς μέρους⁹/ γειτνιαζόμενον μὲ τὸ ὀσπήτιον τῆς Ἐλενίδος Κούτρνας καὶ ἀπὸ τρία μέρη δρόμος. κατάντικρι δὲ αὐτοῦ Νικόλαος Κελέκης.¹⁰ εἰς τὰ Καμίνια ζητιλῆκι τὸ ἄλλον μὲ ἐβδομήκοντα ἐλεόδενδρα συνορευόμενον μὲν ἐξ ἐνὸς μέρους Γιανιά¹¹/κῆς Τζουκελόγλους, κάτωθεν δὲ αὐτοῦ, ὁ Ἀράπης Χ'' Σωτήρογλους καὶ ἄνωθεν δρόμος. Ἀπὸ τὸ πλοῖον τζεερνήκη¹²/ ὀνομαζόμενον Ἐθνή χωριτηκότητος δηλ(αδῆ) ἐξακοσίων πενήκοντα, ἀρθ. 650, τὸ μὲν πλοῖον ἀναλογίζει εἰς¹³/ τρία μερίδια. τὰ μὲν δύο εἶναι ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ Θεοδώρου. τὸ δὲ ἐν μένον εἶναι τοῦ Γεωργίου Κούτρα. Ὁμοῦ μὲ¹⁴/ τὴν στίβαν αὐτοῦ δηλ(αδῆ) τὰ βαρέλια. ὅσα δὲ εἰς κινήτα δύο εἰκόνα ἢ μὲν μία τῆς Θεοτόκου ἢ δὲ ἔτερη¹⁵/ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου. ἐν καθρέπτῃ. ἐν σεντοῦκι. ἐν σκαμνῇ. δύο στρόματα ὁμοίως καὶ δύο μαξιλόρια¹⁶/ γεμάτα μὲ μαλιᾶ. ἐν σηλτὲν ἀπὸ δαμάσκο βαμβακερόν. τρία ἐφαπλόματα. δύο μαξιλαράκια μικρὰ¹⁷/ τέσσαρα τακίμα σένδονια. τρία μινδέρια. ἐν τακίμη τῆς κάμαρας ἀπὸ δαμάσκο, τρία μακάτια καὶ δώ¹⁸/δεκα ταγιαμάδες. ἔτι δὲ καὶ δύο ταγιαμάδες κατηφεδένιας, ἐν σετζατὲν τριάντα ὑποκάμισα, τὰ δύο ἐξ αὐτῶν¹⁹/ μεταξοτά. εἰκοσι πετζέταις. εἰκοσι βρακοζόναις. δύο τάβλαις. ἔξη χερομέσαλα. ἐν τακίμη τοῦ γλυκοῦ δηλ(αδῆ) ²⁰/ἔξη χουλιαράκια καὶ ἐν πιατάκι ἀργυρᾶ, καὶ ἐν ταπλᾶν. τέσσαρες μύργους. ἐν μαγκάλι. ἐν λεγενοῖ²¹/πρικον. τρία ταψιά. τρεῖς τετζερέδες. τέσσαρα σαχάνια καπακλίδικα καὶ ἐν γάβανο. ἐν καζάνι τῆς²²/ πλήσης. τρία σαμῆνια. πέντε φορεσιαῖς ρουχα αἱ τρεῖς ἐξ αὐτῶν τζόχιναι. δύο γούναις. τζόχιναι²³/ ἐν δακτυλίδιον χρυσοῦν καὶ ἐν ὠρολόγιον.

²⁴/Δίδει δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος εἰς τὴν μνηστὴν αὐτοῦ Ἐλένην διὰ προγαμίαν δωρεᾶν ἐν δακτυλίδιον²⁵/ ἀδαμάντινον ἀξίας ληρῶν ἐξη. τρία φλοριᾶ ἀηναλιά λεγόμενα τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν διπλοῦν. ἐν²⁶/ σταυρὸν ἀδαμάντινον ἀξίας ληρῶν εἴκοσι καὶ ἐν ὠρολόγιον χρυσοῦν ἀξίας ληρῶν δέκα ὀκτώ²⁷/ ὅσα δὲ μὲ χρυσοστικὴν ὑπόσχεσιν ἐν ζεύγος βραχιώλια χρυσᾶ ἀξίας ληρῶν εἴκοσι, συνηθησ²⁸/μένη φορεσιᾶ ἀξίας γρ: χιλίων εἴκοσι ἕνα φλοριᾶ ἀηναλιά ἀξίας τῶν 100: καὶ διὰ λουτρικᾶ αὐτῆς²⁹/ χρυσοῦν τριακοσίων.

Ἀρτάκη: τῇ 19 Ἰανουαρίου 1874

³⁰/Ἐγὼ ἢ Σοφίτζα σύζηγος τοῦ ποτὲ Κωνσταντίνου Μοντάφογλου βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν, ἀγράμματῃ δὲ ὑπογρά³¹/φομαι διὰ χειρὸς Πρωτοπαπᾶ Γεωργίου.

³²/Θεόδωρος Κ. Μυτάφογλους βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν.

³³/Προικοδοτοῦν δὲ καὶ ὁ Κύριος Δημήτριος ὁμοῦ μετὰ τῆς συζήγου του Χ'' Τομῆς εἰς τὴν γνήσιαν θυγατέραν³⁴/ αὐτῶν Ἐλένην πρῶτον τὰς ἀπὸ καρδίας αὐτῶν πατρικὰς καὶ μητρικὰς εὐχὰς καὶ ἐπομένως, ἀπὸ τὸ ὀσπήτιον³⁵/ τὸ ἔχων ὑπὸ τὴν κατοχὴν τους τὸ ἡμισυ. εὐρισκόμενον ἐν τῇ ἔνορῳ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, γειτνιαζόμενον³⁶/ μὲν ἐξ ἐνὸς μέρους Νικόλαος Κομιναῆς, ἐξ

ἄλλον δὲ Ἀποστόλης Κελζαφύρη. ἐξ ἀπὸ τὸ ζηητιλίκη τὸ εὐρισ³⁷/κόμενον εἰς εἰς τὴν θέσιν τῆς Σκάφες τὸ ἤμιση. ἀπὸ ὅπου πέσει ὁ κλήρος κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ χωρισμοῦ αὐτοῦ³⁸/ ἔτι δὲ εἰς τὴν Βραχὴν φύτευμα ἀμπελιοῦ μὲ ἐλεόδενδρα, ἐπτὰ μὲν μεγάλα, καὶ ἕτερα τεσσαράκον³⁹/τα νεόφυτα. τὸ ἤμιση, συνορενόμενον μὲν ἐξ ἐνὸς μέρους Κωνσταντίνος Λασίρογλους ἐξ ἄλλου δὲ Γιάγκος⁴⁰/Κεμπανιάς: καὶ δρόμος. Ὅσα δὲ εἰς κινήτᾳ ἔν τζελέρκιον ἀδαμάντι ἀξίας ληρῶν τριάκοντα. δῦο⁴¹/στρόματα ὁμοῖος καὶ δῦο μαξιλάρια γεμᾶτα μαλιά. Ἐν σηλτὲν ἀπὸ βαμβάκι. Ἐν μπορόν. τρία ἐφα⁴²/πλόματα. πέντε τακήμια σένθονια. τὰ τρία ἐξ αὐτῶν μεταξοτᾳ. τριάντα ὑποκάμισα. τὰ ὀκτῶ μετα⁴³/ξοτᾳ. τριάντα πετζέταις. αἱ δῦο χρυσαῖς, καὶ αἱ δῦο μεταξοταῖς, τριάντα βρακοζόνας, αἱ δῦο χρυσαῖς⁴⁴/ ἐξη μισόφουσαις. ἕτερη μῖα μαλίνη. ἐξη ρόταις, ἐξη παντελόνια, εἴκοσι φουστάνια. τὰ μὲν τρία μεταξοτᾳ⁴⁵/ τὰ δὲ ἕτερα, μονχαρές, τζαμφεδένια, τῆς Προῦσας καὶ λοιπᾳ. τέσσαρες γούναις καλαῖς, τρεῖς πόλκες γουνομένες⁴⁶/ τρία φορέματα, τέσσαρα τουρκιᾳ κοντὰ λεγόμενα. τεσσάρους μαγιαμάδες. καὶ τέσσαρες γιασμάδες. καλεμκεραῖς⁴⁷/ μὲ πιμπίλαις. Ἐν σετζατέν. δέκα μπόγους. εἴκοσι πέντε μανδύλια. τὰ πέντε χρυσᾳ. πέντε σακοῦλαις⁴⁸/ χρυσαῖς καὶ ἕτερη μῖα μὲ ἀτλάζι. καὶ μαργαριτάρι. καὶ ἕτερα δῦο κεντητᾳ κηλίφια τοῦ ὠρολοιοῦ. δῦο μιν⁴⁹/δέρια δέκα μαξιλάριας οἱ πέντε κεντηταῖς. δῦο μακάτια. δώδεκα ἕτεραις μαξιλάριας ἀπὸ τζήτι καὶ τρία⁵⁰/ ἕτερα μικρᾳ. πλεκτᾳ. Ἐνα σκέπασμα πλεκτόν. διὰ σκαμινῆ. δῦο τετζερέδες. δῦο ταφιᾳ. δῦο σαμ⁵¹/τάνεια, Ἐν λεγκέρη. ἕξη χερομέσαλα κεντητᾳ. Ἐν μογοιαμᾳ μὲ ταπτέλα. Ἐν ζουνάρη χρυσοῦν καὶ ἐν⁵²/καπέλον. διὸ ἐγράφες. Τὸ πορὸν προικοσύμφωνον ὑπογεγραμμένον μὲν καὶ ἐκ τῶν δῦο μερῶν⁵³/ μεμαρτυρημένον δὲ καὶ παρὰ τῶν παρενρεθέντων ἀξιοπιστῶν μαρτύρων ἐπεκρωθήη δὲ καὶ ἐν τῆ Ἱερᾳ⁵⁴/ ἡμῶν Μητροπόλει διὰ ἀσφάλειαν.

⁵ Ἀρτάκη τῆ 19 Ἰανουαρίου 1874.

⁵⁵ Ἐγῶ ἡ Σοφίτζα σύζηγος τοῦ ποτὲ Κωνσταντίνου βεβαιῶ τᾳ ἄνωθεν ἀγράμματης δὲ ὑπογράφωμαι διὰ χειρὸς Πρωτοπαπᾳ Γεωργίον Διμίτριος Γούνας μετὰ τῆς σίζιγον Χατζητομῆς βε(βαιῶ) τᾳ ἄνωθεν Πρωτοπαπᾳ Γεώργιος γράφω καὶ μαρτυρῶ Νικολῆς Χ'': Ἰ. Γιαλ.... μαρτίρω

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τὸ ἐπικυρωτικὸ τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Ἁγίου τῆς ἐπαρχίας Κυζίκου εἶναι στὴν ἀρχὴ τοῦ ἐγγράφου. Τὸ ἐγγραφο δὲν ἔχει χαρτόσημο. Ἐκολουθεῖ ὁ τίτλος μὲ τὰ ὀνόματα τῶν μελλονύμφων.

Σημειώνουμε τῆς διαφορῆς τῆς δικῆς μας ἀνάγνωσις τοῦ κειμένου μὲ ἐκείνην ποῦ ἔχει δημοσιευτεῖ στὰ «Μαρμαρινὰ Νέα» (Μ.Ν.):

- σ. 1 - 2. 'Ο τοῦ Σεβ(ασμιωτάτου) 'Ιεροῦ 'Αγίου Κυζικίου Γενικὸς ἐπίτροπος Σακελλάριος Νικόλαος ἐπιβεβαιοῖ. παραλείπει «Μ.Ν.».
- σ. 3. Κυρίου (Πρ.) — κ. «Μ.Ν.».
- σ. 8. αὐτῶν (Πρ.) — αὐτοῦ «Μ.Ν.».
- σ. 8. τὸ κείμενον (Πρ.) — παραλείπει «Μ.Ν.».
- σ. 8 - 9 πλησίον ἐξ ἑνὸς μέρους γειτνιαζόμενον (Πρ.) — γειτνιαζόμενον ἐξ ἑνὸς μέρους «Μ.Ν.».
- σ. 10 ζητηλήκι (Πρ.) — τὸν ἔλαιόνα «Μ.Ν.».
- σ. 10 τὸ ἄλλον (Πρ.) — παραλείπει «Μ.Ν.».
- σ. 10 - 11 Γιαννάκης Τζουκελόγλου (Πρ.) — Γιαννάκη Τζουκελόγλου «Μ.Ν.».
- σ. 12 δηλ(αδῆ) (Πρ.) — παραλείπει «Μ.Ν.».
- σ. 12 ἐξακοσίων πενήκοντα (Πρ.) — ἐξακοσίων πενήκοντα τόνων «Μ.Ν.».
- σ. 12 ἀναλογίζει (Πρ.) — ἀναλογιζόμενον «Μ.Ν.».
- σ. 14 δηλ(αδῆ) (Πρ.) — (;) παραλείπει «Μ.Ν.».
- σ. 16 δύο μαξιλαράκια μικρὰ (Πρ.) — τρία μαξιλάρια καὶ «Μ.Ν.».
- σ. 18 κατηφεδέναις (Πρ.) — κατηφένιους «Μ.Ν.».
- σ. 18 σετζατὲν (Πρ.) — παραλείπει «Μ.Ν.».
- σ. 19 δύο τάβλαις (Πρ.) — παραλείπει «Μ.Ν.».
- σ. 19 δηλ(αδῆ) (Πρ.) — παραλείπει «Μ.Ν.».
- σ. 20 ἔν μαγκάλι (Πρ.) — παραλείπει «Μ.Ν.».
- σ. 21 γάβανο (Πρ.) — λαβομένο «Μ.Ν.».
- σ. 28 ἀξίας (Πρ.) — παραλείπει «Μ.Ν.».
- σ. 28 διὰ λουτρικὰ (Πρ.) — δύο λουτρικὰ «Μ.Ν.».
- σ. 30 Μουτάφογλου (Πρ.) — Μυτάφογλου «Μ.Ν.».
- σ. 30 δὲ (Πρ.) — καὶ «Μ.Ν.».
- σ. 36 ἐξ ἀπὸ τὸ ζητηλήκι τὸ (Πρ.) — καὶ ἀπὸ τὸν ἔλαιόνα τὸν «Μ.Ν.».
- σ. 37 τῆς (Πρ.) — ταῖς «Μ.Ν.».
- σ. 37 τὸ (Πρ.) — τὸν «Μ.Ν.».
- σ. 37 ἀπ' ἔπου (Πρ.) — ἀφ' ἔπου «Μ.Ν.».
- σ. 38 ἔτι δὲ εἰς τὴν βραχὴν (Πρ.) — εἰς δὲ καὶ τὴν βραχὴν(;) «Μ.Ν.».
- σ. 38 ἀμπελιοῦ (Πρ.) — ἀμπέλιου «Μ.Ν.».
- σ. 39 Κωνσταντίνος Λεσίρογλου (Πρ.) — Κωνσταντίνου Λεσίρογλη «Μ.Ν.».
- σ. 39 Γιάγκος (Πρ.) — Γιάγκου «Μ.Ν.».
- σ. 40 Κεμπανιάς (Πρ.) — Κελτσανιάς «Μ.Ν.».
- σ. 40 εἰς (Πρ.) — καὶ «Μ.Ν.».
- σ. 45 γουνομένες (Πρ.) — παραλείπει «Μ.Ν.».
- σ. 46 τουρκιᾶ (Πρ.) — τουρκιά(;) «Μ.Ν.».
- σ. 46 τεσσάρους (Πρ.) — τέσσαραις «Μ.Ν.».
- σ. 46 μαγιαμάδες (Πρ.) — νταγιαμάδες «Μ.Ν.».

- σ. 47 με πιμπίλαις (Πρ.) — παραλείπει «Μ.Ν.».
 σ. 47 εν σετζατєν (Πρ.) — παραλείπει «Μ.Ν.».
 σ. 48 μῖα με άτλάζι (Πρ.) — μία μεταξωτή «Μ.Ν.».
 σ. 48 κηλίφια (Πρ.) — κλήφια «Μ.Ν.».
 σ. 48 - 49 μινδέρια (Πρ.) — μηγτέρια «Μ.Ν.».
 σ. 51 χειρομέσαλα (Πρ.) — χειρομέσαλα «Μ.Ν.».
 σ. 51 έν μοπογιαμᾶ με ταντέλα (Πρ.) — παραλείπει «Μ.Ν.».
 σ. 51 ζουνάρη (Πρ. — ζωνάρι «Μ.Ν.».
 σ. 51 - 52 και έν καπέλον (Πρ.) — έν καπέλον και «Μ.Ν.».
 σ. 52 έγράφες (Πρ.) — έγγράφες «Μ.Ν.».
 σ. 54 διὰ (Πρ.) — δι' «Μ.Ν.».
 σ. 55. τὰ άνωθεν (Πρ.) — τὰ άνω «Μ.Ν.».
 σ. 55 ώς, προσθέτει «Μ.Ν.».
 σ. 55 ύπογράφωμαι (Πρ.) — ύπογράφω «Μ.Ν.».
 σ. 59 Νικολίς Χ' I. Γιαλ.... (Πρ.) — Νικογής Χ' I. Γιαλ... «Μ.Ν.».

Τὸ κείμενο ἔχει στὸ τέλος τῶν δύο πρώτων παραγράφων τὶς ὑπογραφές:
 α) τῆς μητέρας τοῦ γαμπροῦ (ὕπογράφη ὁ Γεώργιος Πρωτο-
 παπᾶς ἀντὶ τῆς ἀγράμματης μητέρας) καὶ β) τοῦ γαμπροῦ.

Στὸ τέλος τῆς τρίτης παραγράφου ὑπάρχουν οἱ ὑπογραφές τῶν συμβαλλο-
 μένων μερῶν καὶ δύο μαρτύρων.

1. Ἄ γ ἰ ο υ Κ υ ζ ἰ κ ο υ. Ἅγιο Κυζίκου ποῦ ἐπικυρώνει τὸ προικοσύμφωνο, ὀνόμαζαν τὸ μητροπολίτη τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιφέρειας Κυζίκου. Πρόκει-
 ται στὴν περίπτωσή μας γιὰ τὸν Νικόδημο Κωνσταντινίδη ποῦ
 ὑπῆρξε μητροπολίτης Κυζίκου ἀπὸ τὸ 1860 μέχρι τοῦ θανάτου του στὶς 11
 Ἰανουαρίου 1900. Κατάγονταν ἀπὸ τὸ Βαφεοχώριο (Μπογιατζῆ - κιόι) τοῦ
 Βοσπόρου [βλ. Ὁρέστου Κ. Λογοθετίδου: α) Ἄπομνημονεύματα,
 ἦτοι σειρά γεγονότων συμβάντων ἐν Ἀρτάκη κατὰ τό, ἀπὸ 30 Ἰουνίου 1882 -
 19 Ἰουνίου 1920, διάστημα 38 ἐτῶν μετὰ προλεγομένων περὶ Ἀρτάκης καὶ
 Κυζικηνῆς Χερσονήσου, (χειρόγραφο ἀρ. 217), γραμμένο στὰ 1961, Α' σσ.
 78 - 80 καὶ Β' σσ. 799 - 807 β) Ἀρτάκη, (χειρόγραφο ἀρ. 31), γραμμένο
 στὰ 1954, σ. 116.— Κωνστ. Σ. Μακρῆ — Ἰπποκράτους Κ. Μακρῆ, Ἐκκλη-
 σιαστικὴ Ἱστορία τῆς Κυζίκου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, «Μικρ. Χρον.»
 ΣΤ' (1955) σ. 301, ὅπου ἀναφέρεται ὁ Νικόδημος στὸν κατάλογο τῶν Μητρο-
 πολιτῶν Κυζίκου μετὰ τὸν ἀριθμὸ 85].

1 - 2. Γενικὸς ἐπίτροπος Σακελλάριος Νικόλαος. Ἀ-
 ναφέρεται ὡς μέλος τῆς φιλικπαιδευτικῆς ἀδελφότητος Κυζίκου, «Πρόο-
 δος», στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ συνδρομητῆς γιὰ τὴν Ἱστορία τῆς Κυζί-
 κου [βλ. J. Marquardt, Ἱστορία τῆς Κυζίκου μεταφρασθεῖσα ἐκ

τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Κυρίλλου Γρηγοριάδου Κυζικηνοῦ, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1878, σ. 206].

3. Θεοδώρου Κωνσταντίνου [πρβλ. καὶ στίχους 5,6,13,24,32] Θεόδωρος Κ. Μυτάφογλους στ. 32. Πιθανὸν νὰ πρόκειται γιὰ τὸ Θεόδωρο Μουταφίδη, δημογέροντα τῆς Ἀρτάκης στὰ 1905 [Βλ. Γεωργίου Λύγερينوῦ Σγουριδῆ, Ἡ Πέραμος τῆς Κυζίκου, Ἀθήναι 1968, σ. 222].

8. ἔνορία τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Ἡ μεγαλύτερη ἀπὸ τὶς ἔνορίες τῆς Ἀρτάκης ἄρχιζε ἀπὸ τὸν λιμένα καὶ πλησίαζε τὸ κέντρο τῆς πόλης· κάλυπτε τὸ δυτικὸ μέρος της. [Βλ. Κωνστ. Σ. Μακρῆ, Κυζικηνὴ Χερσόνησος, «Μικρ. Χρον.» ΣΤ' (1955) σ. 158 καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ Ὁρέστου Κ. Λογοθετίδου, ποῦ ἀναφέρθηκαν πῶς πάνω, (ἀρ. 217), Α' σ. 69 καὶ (ἀρ. 31), σ. 111].

9. Νικόλαος Κελέκης Ν.Α. Κελέκης ἀναφέρεται ὡς φιλόμουςος συνδρομητῆς τῆς Ἀρτάκης, γιὰ τὸ βιβλίον Ἱστορία τῆς Κυζίκου, τοῦ J. Marquardt [Βλ. ὅ.π., σ. 204].

10. Καμίνια Τοπωνύμιο Ἀρτάκης [Βλ. Ἱπποκράτους Κ. Μακρῆ, Λαογραφικὰ Ἀρτάκης, «Μικρ. Χρον.», Ζ' (1957) σ. 219 καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ Ὁρέστου Κ. Λογοθετίδου, ποῦ ἀναφέρθηκαν πῶς πάνω, (ἀρ. 217), Β' σ. 759 καὶ (ἀρ. 31), σ. 100 - 101].

13. Γεωργίου Κούτρα Κάτοικος Ἀρτάκης [Βλ. χειρόγραφο Ὁρέστου Κ. Λογοθετίδου (ἀρ. 217), Β' σ. 482, «Γεώργιος Κούτρας ἐνενηκοντούτης καὶ πλέον τὴν ἡλικίαν» τῆ χρονιά (ἀρχὴς τοῦ 1907), ποῦ ἔπεσε ἄφθονο χιόνι ὥστε νὰ καταστραφοῦν τὰ δέντρα τῆς περιοχῆς.

29. Ἀρτάκη Παραθέτουμε βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν Ἀρτάκη: J. Marquardt, ὅ.π., σ. 17 - 18.— Γεωγραφικὰ Ὅρια τῆς Κυζίκου, «Ἐνοφάνης», Α' (1896) σσ. 212,215,217.— Α. Μαλικιώση, Περὶ τῆς Χερσονήσου Κυζίκου, «Ἐνοφάνης», Α' (1896) σσ. 257, 261.— Ἐπαρχία Κυζίκου, Στατιστικὴ, «Ἐνοφάνης», Γ' (1905) σ. 92 - 93.— Παντ. Μ. Κοντογιάννη, ὅ.π., σ. 265 - 266.— Κωνστ. Σ. Μακρῆ, Κυζικηνὴ Χερσόνησος, «Μικρ. Χρον.» ΣΤ' (1955) σ. 149 - 150.

35. ἔνορία τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Μία ἀπὸ τὶς 12 ἔνορίες τῆς Ἀρτάκης [Βλ. Κωνστ. Σ. Μακρῆ, Κυζικηνὴ Χερσόνησος, «Μικρ. Χρον.»

ΣΤ' (1955) σ. 158 και χειρόγραφο τοῦ Ὁρέστου Κ. Λογοθετίδου, ποῦ ἀναφέρθηκαν πιὸ πάνω, (ἀρ. 217), Α'. σ. 69 καὶ (ἀρ. 31), σ. 111].

36. Νικόλαος Κριμνιάμης. Κριμιάμης Νικόλαος, πρόκριτος Ἀρτάκης στὰ 1882, ἰδιοκτήτης τῆς λεγομένης φάμπρικας τὴν ὁποία εἶχε ἀγοράσει ἀπὸ τὴν τουρκικὴ ἀρχὴ [Βλ. χειρόγραφο Ὁρέστου Κ. Λογοθετίδου (ἀρ. 217), Α'. σσ. 256,285 καὶ Β' σ. 650].

37. Σάφες. Τοπωνύμιο Ἀρτάκης, βραχῶδης ἐλαιόφυτη περιοχὴ, πῆρε τὴν ὀνομασία αὐτὴ ἀπὸ τὸ σχῆμα της. [Βλ. Ἱπποκράτους Κ. Μακρῆ, Λαογραφικὰ Ἀρτάκης, «Μικρ. Χρον.», Ζ' (1957) σ. 218, ἀναφέρεται «ἡ Σκάφη» καὶ στὸ χειρόγραφο τοῦ Ὁρέστη Κ. Λογοθετίδη (ἀρ. 31), σ. 110 ἀναφέρεται τοπωνύμιο «Σκάφ'»].

38. Βραχνήν. Βραχῶδης ἐλαιόφυτη περιοχὴ, ὀνομαστὴ γιὰ τὴ μεγάλη ἀπόδοση σὲ λάδι τοῦ ἐλαιοκάρπου. [Βλ. Ἱπποκράτους Κ. Μακρῆ, Λαογραφικὰ Ἀρτάκης, «Μικρ. Χρον.», Ζ' (1957) σ. 218 καὶ στὰ χειρόγραφα τοῦ Ὁρέστου Κ. Λογοθετίδου (ἀρ. 217), Β' σσ. 479,759 - 760 καὶ (ἀρ. 31), σ. 109.

39 - 40 Γιάγκος Κεμπανιάς. Πιθανὸν νὰ πρόκειται γιὰ τὸν Γιάγκο Καμπανία, πρόκριτο τῆς Ἀρτάκης στὰ 1882. [Βλ. χειρόγραφο Ὁρέστου Κ. Λογοθετίδου (ἀρ. 217), Α' σ. 256].

4. Προικοσύμφωνο Γ. Δημητρίου (Μηχανιώνας, ΙΙ Ἀπριλίον 1887)

Ὁ Γεώργιος Δημητρίου προικίζει τὴν κόρη του Κατίνικον τὴν ὁποία πρόκειται νὰ παντρεύει μὲ τὸν Ἰωάννη Χατζη-Κωνσταντίνου. Ὁ γαμπρὸς προσφέρει ὡς ἀρραβῶνα 30 ὀθωμανικὲς λίρες.

Φωτοαντίγραφο χειρογράφου (ἀρ. 69). Μονόφυλλο, γραμμένον καὶ στὶς 2 σελίδες (recto-verso), διαστάσεων 0,479 x 0,187. Γραφὴ εὐανάγνωστη γενικά.

Δίδεται στὴ δημοσιότητα γιὰ πρώτη φορὰ.

²Ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Ὁμοουσίου καὶ ἀδια²/ρέτου Τριάδος

+³/Σήμερον τῇ ἐνδεκάτῃ Ἀπριλίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτα⁴/κοσιοστοῦ ὄγδοη κοστοῦ ἐβδόμου Σωτηρίου ἔτους ὁ ὑπο⁵/σημειούμενος Κύριος Γεώργιος Δημητρίου μετὰ τῆς συζή⁶/γυου του Ἑλένης Σκάρλατου ἐκ τῆς χώρας Μηχανιώνας,⁷/ἐπαρχίας Κυζίκου, ἔχοντες κόρην τινὰ τοῦνομα Κατίν⁸/νικον κατάλλη-

λον εἰς νόμιμον γάμον κοινωνίαν νυμ⁹/φεύουσι αὐτὴν μετὰ τοῦ Κυρίου Ἰωάννη Χατζὶ Κωνσταντί¹⁰/νον ἀμφοτέροι εἰς γάμον πρώτον. Προικοδοτοῦν δὲ αὐτὴν
11/ διὰ τῶν ἐξῆς:

12/A:ον 1. Μιὰν εἰκόνα τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης.

13/2: δύο στρώσεις ἢ μία μὲ μαλιὰ δίμητη ἢ ἑτέρα ἄδεια ἀνελε.

14/2: δύο μαξιλάρες μὲ μαλιὰ. 4 τέσσαρα μαξιλαράκια τὰ¹⁵/ δύο μὲ μαλιὰ τὰ δύο ἄδεια.

16/4: τέσσαρα ἐφαπλώματα τσοίτινα, μὲ σινδόνια τὰ δύο μετα¹⁷/ξωτὰ τὰ δύο ἐντόπια...

18/5: πέντε σινδόνια στρωματίσια, τὰ τρία μεταξωτὰ τὸ ἕτερον¹⁹/ ἐκ χασαὶ τὸ ἕτερον ἐντόπιον.

20/10: δέκα ἐνδυμασίας ἢ πρώτη ἀτλάζη, ἢ δευτέρα λινομέταξη²¹/ ἢ τρίτη παρέζι, οἱ τέσσαρες μάλινες χρωματισμέναις καὶ αἰ²²/ ἕτεραις ἐκ πασμᾶ.

23/4: τέσσαρα κοντογούνοι τσόχιναι. ἐν λεπατέ. ἐν ἐπανωφόρεμα²⁴/ ἐκ κατιφέ.

25/32: τριάντα δύο ὑποκάμισα, τὸ ἐν μεταξωτὸν τὰ δύο ἐκ χασαὶ²⁶/ τὰ ἕτερα ποῦζι βαμπάκι

27/36: τριάντα ἐξ πετσέταις, ἐξ χασαδένιας καὶ ἕτεραις ἐντόπιας.²⁸ περδέδες καὶ σκέπαστα τῆς κάμαρας, ἓνα τοπι²⁹/ χασαὶ πῆχεις τριάντα πέντε ἀριθ³⁰ 35.

30/2: δύο μαξιλάρες ἢ μία μὲ μαλιὰ ἑτέρα κορσεδενία ἄδεια

31/2: δύο μαξιλαράκια κορσεδενία ἄδεια

32/2: δύο τραπεζονμάνδουλα 1. ἐν μακάτι τσοίτινο καὶ ἐξ μαξιλά³³/ρες ἄδεια τσοίτινες.

34/4: τέσσαρες ρόμπες τέσσαρα παντελόνια τρεῖς φούσταις ἢ μία μαλι³⁵/νη αἰ δύο ἐκ χασαὶ.

36/2: δύο σκεπάσματα τοῦ σενδουκιῦ τὸ ἐν κορσεδένιο τὸ ἕτερο³⁷/ ἐκ χασαὶ

38/2: δύο σκεπάσματα τοῦ σκαμνιοῦ τὸ ἐν κορσεδένιο τὸ ἕτερο³⁹/ ἐκ χασαὶ.

40/ἐν τσοίτι κόκκιο διὰ κοτσοῦπα καὶ βαμπακού.

41/8: οἰκτὸ ζεύγη κάλτσες τὰ τέσσαρα τοῦ ἀνδρὸς τὰ ἕτερα τῆς γυναικός

42/2: δύο σκούφοι κορσεδένιοι. 6 ἐξ γεμίγια μὲ μπιμπίλες

43/6: ἐξ τουλπάνια, 6: ἐξ μανδουλῶν 12 δώδεκα μπόγοι· οἱ ἐπτὰ⁴⁴/ μεταξωτοὶ αἰ ἕτεραις ἐκ πασμᾶ.

45/1: σένδουκιον, ἐν σινίον ἐν τέττρεο χάλκινον.

46/1: Ἐν ζεύγος σκουλαρίκια χρυσᾶ, μία φοῦρα μὲ καλὸ μαργα⁴⁷/ριτάρι. 1 μίαν προβατίνα. ἡμισὴ ἀμπέλιον εἰς τὴν θέσιν Ἁγία⁴⁸/ Παρασκενή. τρία ἀλλάκια ἀπὸ τὸ ἐπάνω μέρος μὲ ἐλαιόνδενδρα⁴⁹/ καὶ διάφορα ἄλλα δένδρα πλησίον τοῦ Κωνσταντὶ Τσακμάκι⁵⁰/ καὶ Χατζὶ Ἰσακώβου, καὶ εἰς τὴν καλύβα ἐν ἀλλάκιον μὲ⁵¹/ οἰκτὸ δένδρα ἐλιάς, μίαν μηλιὰν καὶ μίαν μοριὰν ἀπὸ κάτω⁵²/ τῆς Φωτεινῆς, ἑτέρας κόρης του. Ταῦτα πάντα δίδωσι μὲ τὴν εὐχὴν καὶ εὐχαρίστησίν των εἰς τὴν κόρην των Κατίνγκον τὴν ὁποίαν⁵³/ ἀποξενώνουσι ἐκ τῆς πατρομητρικῆς αὐτῆς περιουσίας, εὐχόμενοι⁵⁴/ δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ὑγείαν εὐτυχίαν καὶ

μακροβιότητα μεθ' ἀπάντων⁵⁵/ τῶν ἀγαθῶν. Προσφέρει δὲ καὶ ὁ μελόνημφος Κυρ. Ἰωάννης⁵⁶/ Χατζὶ Κωνσταντίνου διὰ τὴν μελόνημφον ὡς ἀραβῶνα⁵⁷/τὸ ποσὸν τριάντα λίρας Ὀθωμανικὰς Ἀριθ' 30 λίρας.

⁵⁸/γεωργιος..... Ἐν Μηχανιώνα τῇ 11ῃ Ἀπριλίου 1887⁵⁹/ ..... τα ἀνοθεν Ἰωάννης Χ'' Κωνσταντίνου ἀγράματος

⁶⁰/τὰ ὄπισθεν ὑπογεγραμμένα μεταφέρονται καί⁶¹/ ἐπικυροῦνται τῇ ἐπιγραφῇ τῶν ἀξιοπιστῶν⁶²/ Δημογερόντων.

⁶³/ Ἡ Ἐφορία

⁶⁴/ Ἀναστάσιος Θ. Βαγιαγόμενος

⁶⁵/ Μιχάλης Γεωργίου

⁶⁶/ ..... Δημητρίου

⁶⁷/ Θ.Α. Μισηρόλογλου

⁶⁸/ Χρῆστος Φωτιάδης

⁶⁹/ Ἀθανάσιος Ἀ. Σαουντζῆ

⁷⁰/ Διμήτρης Γεωργίου

⁷¹/ ..... ἐπίτροπος τοῦ ἁγίου γέροντος κιζίκου

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἡ ἐπικύρωση τοῦ ἐγγράφου ἀπὸ τὸν ἐπίτροπο τοῦ Ἁγίου Προικονήσου εἶναι στὸ τέλος τῆς δεύτερης σελίδας. Τὸ ἐγγράφο δὲν ἔχει σφραγίδα οὔτε χαρτόσημο· ἀποτελεῖται ἀπὸ 3 παραγράφους.

Σημειώνουμε τίς πιὸ κάτω δυσκολίες ἀνάγνωστος τοῦ κειμένου:

σ. 13 ἀνελε...: Δυσανάγνωστη ἡ λήγουσα τῆς λέξης.

σ. 58 γεώργιος .....: Δυσανάγνωστο ἐπίθετο.

σ. 59 ..... τὰ ἀνοθεν: Δυσανάγνωστη ἡ προηγούμενη λέξη· μήπως **μαρτυρῶ**;

σ. 69 ..... Δημητρίου: Δυσανάγνωστο ὄνομα.

σ. 71 ..... ἐπίτροπος τοῦ ἁγίου γέροντος κιζίκου: Δυσανάγνωστο ὄνομα. βλ. παρατ.

Στὸ τέλος τῆς πρώτης σελίδας καὶ δεξιὰ ὑπάρχει ἡ χρονολογία σύνταξης τοῦ ἐγγράφου καὶ τὸ ὄνοματεπώνυμο τοῦ γαμπροῦ μὲ τὴν ἔνδειξη ἀγράμματος, πού θέτει σταυρό.

Στὴ δεύτερη σελίδα ὑπάρχει ἡ ἐπικύρωση τοῦ ἐγγράφου μὲ τίς ὑπογραφές τῶν Δημογερόντων καὶ τέλος ἡ ἐπικύρωση τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ἁγίου γέροντος Κυζίκου.

6. Μ η χ α ν ι ὶ ὄ ν α ς (πρβλ. καὶ στ. 59]. Παραθέτουμε βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴ Μηχανιώνα: J. Marquardt, ὁ.π., σ. 18 σημ. μεταφραστοῦ. — Α. Μακλώτση, ὁ.π., σσ. 255, 262.— Ἐπαρχία Κυζίκου, Στατιστικὴ, ὁ.π.,

σ. 92 - 93.— Παντ. Μ. Κοντογιάννη, *δ.π.*, σ. 267.— Κωνστ. Σ. Μακρῆ, *Χωρία καὶ Μοναστήρια τῆς Κυζικηνῆς Χερσονήσου*, «Μικρ. Χρο.ν.», Η' (1959) σ. 152].

7. ἐπαρχίας Κυζίκου. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιφέρεια Κυζίκου [Βλ. Ἐπαρχία Κυζίκου, Στατιστικὴ, *δ.π.*, σσ. 92 - 95.— Κωνστ. Σ. Μακρῆ καὶ Ἱπποκράτους Κ. Μακρῆ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Κυζίκου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, «Μικρ. Χρο.ν.», ΣΤ' (1955) σσ. 283 - 301].

47 - 48 Ἀγία Παρασκευή. Τοπωνύμιο στὰ βόρεια τῆς Μηχανιώνας· ὑπῆρχε ξωκλήσι τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς [Βλ. Ἀρχεῖο Κ. Μ. Σ. Ἐπαρχία ΒΙΘΥΝΙΑ. Περιφέρεια Πανόρμου. Τμῆμα Πανόρμου. ΜΗΧΑΝΙΩΝΑ. Δελτίο: Τοπωνύμια. Ἀγία Παρασκευή.— Εὐαγγέλου Ἀθ. Μπόγκα, Ἡ Μηχανιώνα τῆς Κυζίκου, Ἀθήναι 1964, σ. 15 ἀναφέρονται ἀπλῶς δύο ξωκλήσια μετ' τὸ ἴδιο ὄνομα: α) Ἀγία Παρασκευή στὸ Καλάμ'. β) Ἀγία Παρασκευή, τ' Ἀϊ Νικόλα.— Χειρόγραφο ἀνωνόμου ἀρτακηνοῦ συγγραφέα, Ἀναγραφή Κυζίκου¹⁵, σ. 69 «Μετὰ τὴν Διαβατὴν εἶναι μονήδριον παραθαλάσσιον, Καλάμι λεγόμενον, καὶ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς. Μετὰ ταῦτα ἀκολουθεῖ τὸ χωρίον Καστέλλι ἔχον: 30 ὁσπῆτια, καὶ ἀπέχον τῆς Διαβατῆς ἕως ὧραν μίαν· ἔπειτα εἶναι Μηχανιώνας χωρίον ἕως 250 ὁσπητίων, ἀπέχον τοῦ Καστελλίου μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν».

67. Θ. Α. Μισηρόγλου. Ἀναφέρεται ὡς μέλος τῆς φιλεκπαιδευτικῆς ἀδελφότητος Κυζίκου, «Πρόεδρος», στὴν Πόλη, καὶ συνδρομητῆς γιὰ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ βιβλίου, Ἱστορία τῆς Κυζίκου, τοῦ J. Marquardt [*δ.π.*, σ. 205, Θ. Α. Μισηρόγλου καὶ Εὐαγγέλου Ἀθ. Μπόγκα, *δ.π.*, σ. 32].

15. Χειρόγραφο ἀνωνόμου ἀρτακηνοῦ συγγραφέα, γραμμένο στὰ 1825. Ἔχει ἀριθμὸ 50 στὸν κατάλογο τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς. Ὁ Σπυρίδων Λάμπρος ἀποδίδει τὸ χειρόγραφο στὸ Γεώργιο Κυζικηνό, ἱατρό, λόγιον, ζωγράφο τοῦ ἸΘ'. αἰ. [Βλ. «Νέος Ελληνομνημον», Α' (1904) σσ. 72 - 88].

Ἡ καθηγγητὴς τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης, καταγόταν ἀπὸ τὴν Μηχανιώνα τῆς ἐπαρχίας Κυζίκου· σὲ συζήτησίν του μετ' τὸν Ἱπποκράτη Κ. Μακρῆ, ἀπέκρουσε τὴν ἀποψη τοῦ Σπυρ. Λάμπρου λέγοντας ὅτι ὁ Γεώργιος Κυζικηνὸς καταγόταν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, ἐνῶ ὁ συγγραφέας τῆς Ἀναγραφῆς ἀναφέρει ὅτι εἶναι ἀρτακηνὸς [Βλ. Κωνσταντίνου Σ. Μακρῆ, Τὰ χωρία καὶ τὰ μοναστήρια τῆς Κυζικηνῆς Χερσονήσου, «Μικρ. Χρο.ν.», Η' (1959) σ. 129, τρίτη παραπομπὴ καὶ συνέχεια στὴ σ. 130 μετ' τὴν ὑπογραφή Ι.Μ.— Ἱπποκράτους Κ. Μακρῆ, Πνευματικὴ καὶ Ἐκπαιδευτικὴ Κατάστασις ἐν Ἀρτάκῃ καὶ τοῖς πέριξ ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως μέχρι τοῦ 1922, «Μικρ. Χρο.ν.», Γ' (1963) σ. 352, πρώτη σημείωσις].

71. ἀ γ ί ο υ γ έ ρ ο ν τ ο ς Κ ι ζ ί κ ο υ. Μολονότι ἡ ὑπογραφή του δυσαναγνώστος, πρόκειται γιὰ τὸν Νικόλαο Σακελλάριο. Βλ. Προικοσύμφωνο 3 ('Αρτάκης).

5. Προικοσύμφωνο Π. Γεωργίου ('Αφυσιά, 18 Φεβρ. 1899)

Ὁ Παναγιώτης Γεωργίου προικίζει τὴν κόρη του Αἰκατερίνη, τὴν ὁποία πρόκειται νὰ παντρεύει μὲ τὸν Κωνσταντῆ Ἐλευθερίου. Ἡ νύφη δίνει προγαμιαία δωρεὰ στὸ γαμπρὸ καὶ τέλος ὁ γαμπρὸς δίνει προγαμιαία δωρεὰ στὴ νύφη.

Πρωτότυπο χειρογράφου (ἀρ. 32). Μονόφυλλο, γραμμμένο καὶ στὶς 2 σελίδες (recto-verso), διαστάσεων 0,366 x 0,233. Μελάνη μώβ. Γραφή εὐανάγνωστη. Διατηρεῖται σὲ καλὴ κατάσταση.

Τὸ προικοσύμφωνο δημοσιεύεται γιὰ πρώτη φορὰ.

Εἰς Δόξαν Θεοῦ.—

+ Διὰ πρεσβειῶν τῆς ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσπίνης ἡμῶν θεοτό-
 2/κου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρο³/μου καὶ
 Βαπτιστοῦ Ἰωάννου τὸν Ἅγιον θεοστέπτον μεγάλων Βασι-⁴/λέων καὶ ἡσα-
 ποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης τοῦ ἁγίου Μεγα-⁵/λομάχου Προκοπίου
 καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἀμῆν. Μέλων ἐγῶ⁶/ ὁ Παναγιώτης Γεωργίου, νὰ ἦταν-
 δρεύσω τὴν κόριν μου Αἰκατερίνη⁷/ μετὰ τοῦ Κωνσταντῆ Ἐλευθερίου ὁ μὲν ἀ-
 νηρ εἰς δεῦτερον γάμον ἢ δὲ γυνὴ εἰς⁸/ πρῶτον ὡσαύτως τῆς δίδω τὴν εὐχὴν
 μου νὰ τεκνοποιήσουν καὶ νὰ⁹/ ἦδον τέκνα τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς τετάρτην
 Γενεάν. Πρῶτον τῆς¹⁰/ δίδω μία ἡκόνα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρισστούμου
 ἐν στρώμα¹¹/ γεμάτω μὲ μαλιά, ἐν πάπλωμα 3 σιντόνια ἐν μεταξωτό· 2 πού-
 ζη. 3¹²/ καπλατίκια ἐν μεταξωτό 2 πούζη 5 προσκέφαλα γεμάτα μαλιά¹³/ 4
 γιαστῆκια ἐν τοῦ μονακαβῆ 3 πλεχτά. 11 πονκάμισα. 2 βρακιὰ¹⁴/ 2 τσητάκια.
 ἐν φόρεμα χασένιο. 7 φουστάνια. 1 ἀτλάζη, μία ληνη¹⁵/ μία μιχρόρη, μία πα-
 ρέζη ἢ ἄλες σαλένιες. 8 φωρέματα, 3 καλά, τὰ ἄλ¹⁶/λα 2 σαλένια, τὰ ἄλα στα-
 μποτά. ἐν φόρεμα μπλεούζη καὶ μία γουνέ-¹⁷/λα ποχόρη, διὸ μισόφουστες μία
 χασένια ἢ ἄλλη τῆς κρεβατῆς. 2 τακ¹⁸/μια μακάτια σταμποτά 2 σκεπάτια
 10 ταγιαμάδες. 5 βρακοζόνες¹⁹/ ἐν ζουναράκη τζανφές. 11 ζευγάρια καλτσά-
 4 τσητάκια. 10 Μαν²⁰/δίλια, 2 μεταξωτά ἐν μὲ καλῶ τρε τὰ ἄλα κεντιτά.
 4 γεμενιά.²¹/ ἐν πατινόζη μετὸ τακίμι του. μισὶ ντουζίνα κοντάλια τῆς σούπας²²/
 μισὶ ντουζίνα περούνια. 15 μεσάλια. 6 μεσάλες, 3 μεταξωτὲς μία χασε²³/μία
 πατίστα ἢ ἄλλη γαλάζια. 4 πετσέτες γαλάζιες καὶ μία μεσάλα²⁴/ δίο λάμπες,
 ἐν τέντζερε ἐν σεντούκη ἐν κολίμη. καὶ δίο χιλιάδες²⁵/ διακόσια κλήματα ἀ-
 μπέλου στῆς Ἀποσακμάνιες πλισίον τοῦ Μανα²⁶/σάκη καὶ τὸ ὀσπίτιον ἢ κάμαρα
 ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Θεοδορῆ μὲ τὴ σάλα²⁷/ μαζή. Ἡ δὲ νύμφη γράφη εἰς τὸν Γαμ-
 βρὸ τὸ ἡμῖσι τοῦ ὀσπιτίου τῆ²⁸/ κάμαρα ἀπὸ τοῦ Θεωδορῆ τὸ μέρος, τῆς δίδη

ἀκόμη ὁ πατήρ της ἐν ²⁹/εἰκόνημα τοῦ ἁγίου Χαλαλάμπου ἀσιμένιο καὶ μία ποδιά τῆς³⁰/ εἰκόνας χασένια. καὶ ἐν κωστατινάτω. καὶ ἡ εὐχὴ τῶν γωνέων τους— ³¹/ἀκόμη τῆς γράφω καὶ ἐν καφάση εἰς τὴν Παναγίαν—

³²/Ὁ Συμβαλόμενος

³³/παναγιότης γεοργίου βεβαιο

³⁴/Γράφη καὶ ὁ Γαμβρός τῆς Νύμφης προγαμαίαν δορεὰν³⁵/ ἐν δακτυλίδιον ἀξίας γροσίον ἑκατὸν ἀριθμὸς 100

³⁶/ἀραβόνα λίραις τουρκίας 14, γρόσια 1.400

³⁷/καὶ τὸ ἀμπέλιον τῆς Τζαφάρας ὅσον ἦναι 1.500

³⁸/πλισίον τοῦ ἀδελφοῦ τον Σταυρῆ

³⁹/ὁ συμβαλόμενος

⁴⁰/τῆ 18 Φεβρουαρίου 1899 Ἀφισιὰ

Μάρτηρες

Κων/τῆς Ἐλευθερίου βεβαιοῦ ὡς ἀγράμματος

»Πατῆ Ζαχαρίας ὑπεγράφη παρ' ἐμοῦ τοῦ Ἀ. Σταματιάδου κατ'

»Χ'' ἀποστολὴς γαυανῆ αἰτησίον του, ὁ καὶ ἴδιος Σταυροποιεῖ

»Χατζὶ αναγνώστης

»Νικόλαος Ἀ. Ἰτζέσελης

»θεοδώρης λεοντήσ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἐπικύρωση τοῦ ἐγγράφου ἀπὸ τὸν ἐπίτροπο τοῦ Ἁγίου Προικονήσου δὲν ὑπάρχει. Τὸ ἐγγράφο δὲν ἔχει σφραγίδα οὔτε χαρτόσημο· ἀποτελεῖται ἀπὸ 2 παραγράφων. Πάντως Μητροπολίτης Προικονήσου ἦταν ὁ Βενέδικτος ἀπὸ 23 Ὀκτωβρίου 1893 - 1900 [βλ. Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών, ὁ.π., σ. 215 ἀναφέρει ὅτι ὁ Βενέδικτος ζεῖ ἀκόμα στὴν Προικονήσου.— Εὐστρ. Ε. Βαλσάμη — Νικ. Σ. Λαμπαδαρίδης, ὁ.π., σ. 198 ὁ Βενέδικτος ἀναφέρεται μέχρι τὸ 1900 μητροπολίτης Προικονήσου].

Στὸ τέλος τῆς πρώτης σελίδας καὶ δεξιά ὑπάρχει ἡ ὑπογραφή τοῦ προικοδότου πατέρα. Στὴ δευτέρα σελίδα ὑπάρχει ἡ χρονολογία σύνταξης τοῦ ἐγγράφου, στὸ τέλος τοῦ κειμένου· δεξιά ἡ ὑπογραφή τοῦ συντάκτου τοῦ προικοσυμφώνου ἀντὶ τοῦ ἀγραμμάτου γαμπροῦ ποὺ θέτει ἓνα σταυρὸ καὶ ἀριστερὰ οἱ ὑπογραφές ἐνὸς ἱερέα καὶ τεσσάρων μαρτύρων.

25. Ἀπόσκαμνίες, τοποθεσία στὰ νοτιοανατολικά τοῦ χωριοῦ καὶ σὲ ἀπόσταση 10 - 15 λεπτὰ τῆς ὥρας. Εἶχε πολλὰς ἀμυγδαλιὰς καὶ βερυκοκίεσ. [βλ. Ἀρχεῖο Κ. Μ. Σ. Ἐπαρχία ΒΙΘΥΝΙΑ. Περιφέρεια Ἀρτάκης, ΑΦΙΣΙΑ, Δελτίο: ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ. Ἀπόσκαμνίες.— χειρόγραφο Ἀδαμαντίου Λάμπρου, Ἀφισιὰ καὶ Χουχλιά, (ἀρ. 83), γραμμένο στὰ 1959, σ. 1 ἀναφέρεται τοποθεσία Ἀπόσκαμνίες].

25 - 26 Μ α ν α σ ά κ η ς. Κάτοικος Ἄφουσιᾶς, εἶχε κρασομάγαζο καὶ παντοπωλεῖο [Βλ. χειρόγραφο Ἀδαμαντίου Λάμπρου, ἔ.π., σ. 3].

30. κ ω σ τ α τ ι ν ἄ τ ω: «Ἐν Βιθυνίᾳ, Χίῳ, Μεγίστῃ καὶ Κύπρῳ αἱ γυναῖκες φέρουσι Κωνσταντινᾶτα ἐπὶ τοῦ στήθους ἢ τῆς κεφαλῆς ὡς κοσμήματα μόνον, συνήθως δ' οἱ ἄνδρες ἀπὸ τῆς ἀλύσεως τοῦ ὠρολογίου των ἐξηρητημένα» [Βλ. Φαίδ. Ι. Κουκουλέ, Κωνσταντινᾶτα, «Λ α ο γ ρ α φ ῖ α», ΣΤ' (1917) σ. 220].

42. Ἀ φ ι σ ι ᾶ: Παραθέτουμε βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν Ἄφουσιᾶ: J. Marquardt, ἔ.π., σ. 19.— Χρίστου Ζαχαριάδου, ἱατροῦ, ἔ.π., σ. 411 Ὁ φ ι ο ὕ σ α ἢ Ἀ φ υ σ ι ᾶ.— Ἐπαρχία Προκοπῆσου, Στατιστικὴ, «Ξ ε ν ο φ ἄ ν η ς», Γ' (1905), σ. 190 - 191, Ν ῆ σ ο ς Ἀ φ ο υ σ ῖ α.— Παντ. Μ. Κοντογιάννη, ἔ.π., σ. 270.— Εὐστρ. Ε. Βαλσαμῆ — Νικ. Σ. Λαμπαδαρίδου, ἔ.π., σ. 167.— Νικολάου Σωτ. Λαμπαδαρίδῃ, ἔ.π., σσ. 273, 276.

Π α π ᾶ Ζ α χ α ρ ῖ α ς. Παπᾶς στὴν Ἄφουσιᾶ στὰ τελευταῖα χρόνια πρὶν τὸ 1922. [Βλ. χειρόγραφο Ἀδαμαντίου Λάμπρου, ἔ.π., σ. 4].

Χ α τ ζ ῖ ἄ ν α γ ν ὴ σ τ η ς, πού ὑπογράφει ὡς μάρτυρας θὰ εἶναι ὁ Δημήτριος Χ' Ἀναγνώστης, κάτοικος Ἄφουσιᾶς, πού εἶχε κρασομάγαζο [Βλ. χειρόγραφο Ἀδαμαντίου Λάμπρου, ἔ.π., σ. 3].

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ¹⁶

ἀ η ν α λ ι ᾶ (τὰ) 3.25, 28¹⁷ (φλο-
ριᾶ ἀηναλιᾶ)¹⁸ βλ. φ λ ω ρ ι ᾶ.
ἀ τ λ ᾶ ζ ῖ (τὸ) 2.17— 3.48— 4.20—
5.14 (ἀτλάζη) [ἄραβ. atlaslatz]
γαλιστερό ὀλομέταξο ὕφασμα.
β α μ π α κ ο ὺ (ἡ) 4.40 εἰδικὸ γυ-
ναικεῖο χειμερινὸ ἐσώρουχο, ντυ-
μένο ἐσωτερικὰ μὲ βαμπάκι·
πρβλ. καὶ κ ο τ σ ο ὺ π α.

β ε ρ γ ἔ τ α (ἡ) 1.18 (βεργέταν)
[μσν. βεργέττα > ἰταλ. verghet-
ta] δαχτυλίδι τοῦ ἀρραβώνα,
βέρα.

β ρ α κ ῖ (τὸ) 2.20— 5.13 (βρακιά)
[μσν. βρακίν, ὑποκορ. τοῦ βρά-
κα] ἀντρικὸ καὶ γυναικεῖο πλα-
τὺ ἔνδυμα πού καλύπτει ἐξω-
τερικὰ τὸ κάτω μέρος τοῦ σώ-

16. Στὸ λεξιλόγιο περιλαμβάνονται οἱ ἰδιωματικὲς λέξεις καὶ ἀπὸ τὶς κοινές, ἐκεῖνες πού παρουσιάζουν κάποια δυσκολία στὴν ἐρμηνεία.

17. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς δείχνει τὸν ἀριθμὸ τοῦ προικοσυμφώνου, ὅπως δημοσιεύεται, οἱ ἄλλοι ἀριθμοὶ πού χωρίζονται μὲ κόμματα δείχνουν τοὺς στίχους στοὺς ὁποίους μαρτυροῦνται οἱ λέξεις.

18. Σὲ παρένθεση σημειώνεται ἡ γραφὴ τῆς λέξης στὸ κείμενο.

- ματος και τὰ πόδια, ἄ. βράκα.
 β ρ α κ ο ζ ὶ ν α (ἦ) 3.19,43— 5.19
 (βρακοζόναις — βρακοζόνες) ἡ
 ζώνη τῆς βράκας ἢ τοῦ βρακιού
 ||συνεκδ. τὸ γυναικεῖο σώβρα-
 κο.
- γ ἄ β α ν ο (τὸ) 3.21 δοχεῖο συνήθ.
 ξύλινο ποῦ κλείνει στεγανὰ μὲ
 κάλυμμα και χρησιμεύει γιὰ τὴν
 τοποθέτηση και τῆ μεταφορὰ
 τροφῶν, ἄ. κλειδοπίνακο, κα-
 στανιά.
- γ α ρ δ α ρ ὀ μ π α (ἦ) 1.39 [ιταλ.
 guarda-roba] ἐπιπλο μὲ συρ-
 τάρια, ἰδιαίτερα γιὰ φύλαξη οἰ-
 κιακοῦ ἱματισμοῦ και ἐσωρούχων
 μὲ μαφμάρινη πλάκα στὸ πάνω
 μέρος, ἄ. σιφονιέρα.
- γ ε μ ε ν ι ἄ (τὰ) 5.20 [τουρκ. ye-
 meni > πόλη Ἰεμένη] ἐλαφρὰ
 παπούτσια, πέδιλα, συρτοπά-
 πουτσα ||γυναικεῖο μαντήλι
 τῆς κεφαλῆς πρβλ. γ ε μ ῖ ν ι.
- γ ε μ ῖ ν ι (τὸ) 4.42 (γεμίνια)
 [τουρκ. yemeni > πόλη Ἰεμέ-
 νη] γυναικεῖο κεφαλομάντηλο
 ἀπὸ πολύχρωμο κλαδωτὸ ὑφα-
 σμα.
- γ ι α σ μ ἄ ς (ὀ) 3.46 (γιασμαδες)
 [τουρκ. yasmak ἢ yazma] λευ-
 κὸ ἢ σταμπωτὸ κεφαλομάντηλο,
 φακιόλι.
- γ ι α σ τ ῖ κ ι (τὸ) 5.13 (γιαστή-
 κια) [τουρκ. yastik] προσκέ-
 φало, μαξιλάρι.
- γ ο ὺ ν α (ἦ) 3.22,45 (γοῦναις)
 [μσν. γούνα] μακρὸ παλτὸ ἀπὸ
 τσόχα ἢ ἄλλο καλῆς ποιότητος
 μάλλινο ὑφασμα, φοδραρισμέ-
 νο ὀλόκληρο μὲ γούνα ἀλεποῦς
- ἢ ἄλλου ζώου — ἢ γ ο υ ν ἔ κ α
 5.17,18 εἶδος γούνας.
- γ ρ ὀ σ ι (τὸ) 1.13— 2.30,39,40,41—
 3,28,29· 5,37,38 (γρ(ό)σια) —
 γροσίων — γροσίον] [ιταλ.
 grosso > μσν. λατιν. (denarius
 grossus) τούρκικο νόμισμα, τὸ
 1/100 τῆς τούρκικης λίρας.
- δ α μ ἄ σ κ ο (τὸ) 2.15· 3.16,17
 (δαμάσκον) [ιταλ. damasco,
 ἀπὸ τὸ ἔνομα τῆς πόλης Δαμα-
 σκού] μεταξωτὸ χρυσοποίκιλτο
 ἢ ἀργυροποίκιλτο ὑφασμα, ἄ.
 δαμασκηνό.
- δ ῖ μ ι τ ο ς -η -ο 2.11,13,25· 4.13
 (δίμμυτα — δίμμυτα — δίμη-
 τη) ὀ ὑφασμένος μὲ δυὸ κλω-
 στές || τὸ οὐδ. δ ῖ μ ι τ ο (ὡς
 οὐς.) ὑφασμα βαμπακερό, πυκνὰ
 ὑφασμένο.
- δ ι π λ ο ὺ ς -ο ὺ ν 3.25 (φλοριᾶ
 ἀηναλιὰ λεγόμενα τὸ ἐν ἐξ αὐ-
 τῶν διπλοῦν) βλ. φ λ ω ρ ι ἄ.
- ἐ γ ρ ἄ φ α (ἦ) κ. ἐ γ κ ρ ἄ φ α κ.
 ἄ γ κ ρ ἄ φ α 3.52 (ἐγράφες)
 [γαλλ. agrafe] πόρπη.
- ζ ἄ ρ φ ι (τὸ) 1.15 (ζάρφια) [ἄ-
 ραβ. zarf] θήκη φλυτζανιοῦ συ-
 νηθ. ἀσημένια || κύπελλο μὲ
 σκάλισμα συνήθ. ἀσημένιο.
- ζ ε ῖ τ ι λ ῖ κ ι (τὸ) 3.10,36 (ζεη-
 τιλήκι) [τουρκ. zeytinlik > ἄ-
 ραβ. zeytin = ἐλιά (ὀ καρπὸς)]
 ἐλαιώνας, λιοπερίβολο.
- ζ ῖ ρ κ α 1.14,19 [πιθ. ἀπὸ τὸ λα-
 τιν. circa] περίπου.
- ζ ο υ ν ἄ ρ ι (τὸ) 3.51 (ζουνάρη)
 φαρδιά ζώνη ἀπὸ ὑφασμα συ-
 νήθ. μεταξωτὸ ποῦ τῆ χρησιμο-
 ποιοῦν γιὰ νὰ ζώνονται στῆ μέ-

- ση — ύποκορ. τὸ ζ ο υ ν α ρ ά κ ι
5.19 (ζουναράκη).
- κ α ζ ά κ α (ή) 1.28 (καζάκαις)
[ἰταλ. cazacca] κλειστό λευκό
πουκάμισο με πλατιά μανίλια.
- κ α λ ε μ κ ε ρ ι (τὸ) 3.46 (κα-
λεμκεραῖς) [περσ. Kalemkar:
[τουρκ. Kalemkarlik = ἡ βα-
φική, ἡ ζωγραφική] αὐτὸς ποῦ
ζωγραφίζει με χρωστήρα μαν-
τήλια, καλύμματα τῆς κεφαλῆς
κτλ.] λευκὸ καὶ διαφανὲς χρω-
ματιστὸ βαμπακερὸ ὕφασμα,
ζωγραφισμένο με τὸ χέρι ἀπὸ τὸ
ὁποῖο φτιάχνουν κυρίως μαντή-
λια τῆς κεφαλῆς.
- κ α π α κ λ ῖ δ ι κ ο ς -η -ο 3.21
(καπακλίδικα) [τουρκ. kara-
kli = σκεπασμένος > karak =
σκέπασμα, κάλυμμα] με καπά-
κι.
- κ α π λ α τ ῖ κ ι (τὸ) 2.12· 5.12
(καπλατίκια) [τουρκ. kaplamak
ρ. μτβ. = ἐπενδύω, περικαλύ-
πτω — kaplanmak ρ. μέσ. =
ἐπενδύομαι, περικαλύπτομαι]
κάλυμμα ἰδ. παπλώματος, ἄ.
καπλαντοσέντονο.
- κ α τ ι φ ἔ ς (ὁ) 4.24 (κατιφέ) [ἀ-
ραβ. kadife] βελούδο ἀπὸ μετά-
ξι — κ α τ ι φ ε δ ἔ ν ι ο ς -ι α
-ι ο 3.18 (κατηφεδένιαις) κα-
κατσκευασμένος ἀπὸ κατιφέ.
- κ α φ ά σ ι (τὸ) 5.31 (καφάση εἰς
τὴν Παναγίαν) [περσ. kafes]
θήκη εἰκόνας συνήθ. ξύλινη με
δικτυωτὸ κάγγελο.
- κ ι λ ῖ μ ι (τὸ) 5.24 (κυλήμη)
[περσ. kilim] εἶδος ὕφαντοῦ
χαλιοῦ με σχέδια.
- κ ι λ ῖ φ ι (τὸ) κ. κ λ ῖ φ ι 3.48
(κηλίφια) [τουρκ. kilif] θήκη,
περικάλυμμα ||εἰδ. μαξιλαρο-
θήκη.
- κ ο ν τ ο γ ο ῦ ν ι (τὸ) κ. κ ο ν -
τό γ ο υ ν α (ή) 4.23 (κοντο-
γούναι) τσόχινο κοντὸ γουνωμέ-
νο ἐπαναφόρι, γυναικεία ζακέ-
τα με γούνα στὶς ἄκρες.
- κ ο ρ σ ε δ ἔ ν ι ο ς -α -ο 4.30,31,
36,38,42 (κορσεδένια — κορ-
σεδένια — κορσεδένιο — κορ-
σεδένιοι) [ἀπὸ τὸ οὐσ. κορσές >
τὸ κορσέ = εἶδος πλεκτικῆς με
βελόνα] αὐτὸς ποῦ ἔχει τελειώ-
ματα κορσέ στὶς ἄκρες ἢ εἶναι
καμωμένος με πλέξιμο κορσέ.
- κ ο τ σ ο ῦ π α (ή) κ. κ ο τ σ ο ῦ -
κ α 4.40 (κοτσούπα) εἰδικὸ
γυναικεῖο χειμερινὸ ἐσώρουχο,
ἕνα εἶδος σταυρωτῆς μπλούζας,
ντυμένο ἐσωτερικὰ με μαλλί ἢ
βαμπάκι.
- κ ρ ε β (β) α τ ῆ (ή) 5.17 (δυὸ
μισόφουστες μία χασένια ἢ ἄλ-
λη τῆς κρεβατῆς) ἀργαλειός.
- κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ά τ ο (τὸ) 5.30
(κωστατινάτω) χρυσὸ σκυφοει-
δὲς νόμισμα, ποικίλης προέλευ-
σης, ποῦ παριστάνει κατὰ τὴ
λαϊκῆ ἀντίληψη τὸν Ἅγιον Κων-
σταντῖνο καὶ τὴν Ἁγίαν Ἐλένη,
πολλὲς φορὲς χρησιμοποιεῖται
ὡς κόσμημα γυναικῶν.
- λ ά κ κ ο ς (ὁ) 2.31 (ρόμπες .....
τοῦ λάκκου) ἀργαλειὸς στημέ-
νος σὲ λάκκο, βάθους μισοῦ μέ-
τρου, στὰ χεῖλη τοῦ ὁποῖου κά-
θεται ἢ ὑφάντρια.
- λ ε γ ε ν ό μ π ρ ι κ ο (τὸ) 3.20,21

- (λεγενοήπρικον) [τουρκ. liygen ἢ liygen + ibrik] ἡ λεκάνη καὶ τὸ μπρίκι πού χρησιμοποιεῖον γιὰ τὸ πλύσιμο τῶν χειρῶν.
- λ ε γ γ έ ρ ι (τὸ) κ. λ ε γ γ έ ρ α (ἡ) 3.51 (λεγκέρη) [τουρκ. lenger] χάλκινη μεγάλη ἀβαθῆς πιατέλα.
- λ ε π α τ έ ς (ὁ) κ. λ ι μ π α τ έ ς κ. λ ι π α τ έ ς 4.23 (λεπατέ) [τουρκ. libade = μανδύας > ἄραβ. libas = ἔνδυμα] εἰδικὸ γυναικεῖο χειμερινὸ ἐπανωφόρι φτιαγμένον ἀπὸ μάλλινο, βαμπακερὸ ἢ μεταξωτὸ χοντρὸ ὕφασμα· φτάνει μέχρι τῆ μέση χωρὶς νὰ κουμπώνει μπροστά.
- λ ί ρ α (ἡ) 3.25,26,27,40· 4.58· 5.36 (ληρῶν — λίρας — λίραις) [ἰταλ. lira] τούρκικο νόμισμα πού ὑποδιαιρεῖται σὲ 100 γρόσια.
- λ ο υ τ ρ ι κ ἄ (τὰ) 3.28 (λουτρικᾶ) ὄ,τι χρειάζεται γιὰ νὰ λουστεῖ, νὰ σκουπιστεῖ καὶ νὰ φορέσει κανεὶς στὸ λουτρὸ (χαμάμι).
- μ α γ ι α μ ἄ ς (ὁ) 3.46 (μαγιαμάδες);
- μ α κ ἄ τ ι (τὸ) κ. μ α κ ἄ τ 1.41· 2.25· 3.17,49· 4.32· 5.18 (μακάτια) [τουρκ. makat] διακοσμητικὸ σκέπασμα γιὰ τὸν καναπέ καὶ τίς μαξιλάρες του, φτιαγμένον ἀπὸ δαμάσκο ἢ βαμπακερὸ ὕφασμα.
- μ ἄ λ α γ μ α (τὸ) 1.14 [μσν. μάλαμα > ἄρχ. μάλαγμα > μαλάσσω] μάλαμα, χρυσός.
- μ α χ ρ α μ ἄ ς (ὁ) κ. μ α ρ χ α μ ἄ ς 1.34 (μαχραμάδες) [ἄραβ. mahrama] ὕφαντὴ πετσέτα, προσόψιο ||σάλι κεντητὸ πού τοποθετεῖται πάνω στὸ παλτό.
- μ ε σ ἄ λ ι (τὸ) κ. μ ε σ ἄ λ α (ἡ) 2.23,24· 5.22,23 (μεσάλες — μεσάλια) [μσν. μεσάλιον ὑποκορ. τοῦ λατιν. mensale] ὕφαντὸ τραπεζομάντηλο ἢ πετσέτα τοῦ φαγητοῦ — ὑποκορ. τὸ μεσσαλάκι 2.24 (μεσαλάκια τοῦ τραπεζιοῦ).
- μ ἦ λ ο (τὸ) 2.21 (φραγκόγουνα μιὰ ἀπὸ τσόχα μὲ μύλο)· φαρδιά κόκκινη γούνα.
- μ ι ν τ έ ρ ι (τὸ) κ. μ ι ν δ έ ρ ι, μ ε τ έ ρ ι 1.42· 2.27· 3.17, 48,49 (μιντέρια — μετεργιοῦ — μινδέρια) [τουρκ. minder] εἶδος καναπέ πού χρησιμεύει γιὰ ἀνάπαυση ||συνεκδ. λεπτὸ βαμπακερὸ στρωμα γιὰ τὸ μιντέρι.
- μ ι σ ό φ ο υ σ τ α (ἡ) — μ ι σ ο φ ο ύ σ τ α ν ο (τὸ) 1.22 3.44 5.17 (μισοφούστανα — μισόφουσταις — μισόφουστες) φαρδὺ γυναικεῖο ἐσώρουχο πού καλύπτει τὸ κάτω, ἀπὸ τῆ μέση, μέρος τοῦ σώματος.
- μ ο υ κ α β ἄ ς (ὁ) 5.13 (μουκαβά) [ἄραβ. mukavva] ναστόχαρτο, χοντρὸ πεπιεσμένον χαρτί, χαρτόνι.
- μ ο υ σ χ ἄ λ ι (τὸ) 1.14,19 (μουσχάλια) [ἄραβ. miskal] μέτρο βάρους πολυτίμων μετάλλων καὶ λίθων, ἴσο μὲ 1 1/2 δράμι ἢ 5 γραμμάρια περίπου.
- μ ο υ χ α ρ έ ς (ὁ) 3.45 [πιθ. ἀπὸ

- τὸ ἀραβ. buhar = ἀτμός, ἀναθυμίασις] λεπτὸ ἀραχνοῦφραντο ὕφασμα.
- μπακιρικὸ (τὸ) 1.46 (μπακιρικόν) [τουρκ. bakir] κ. συνήθ. στὸν πληθ. μπακιρικὰ, τὰ χαλκώματα, τὰ χάλκινα σκεύη.
- μπελούζη 5.16 ;
- μπιμπίλα (ἡ) 4.42 (μπιμπίλες) νταντέλα τοῦ χεριοῦ, καμωμένη, ἀπὸ ψιλῆ μεταξωτῆ κλωστή, μὲ τὴ βελόνα τοῦ ραψίματος.
- μπιχόρη (τὸ) 5.15 [πιθ. ἀπὸ τὸ ἀραβ. buhar = ἀναθυμίαμα] λεπτὸ μάλλινο ὕφασμα· λένε ἀκόμη: ποχόρη, ποχοράκι πρβλ. καὶ μουχαρές.
- μπογιαμάς (ὁ) 3.51 (μπογιαμά); [τουρκ. boyama = βαφή, βαμμένος].
- μπόγος (ὁ) 3.20, 47· 4.42 (μπόγους — μπόγοι) τετράγωνο παννὶ μέσα στὸ ὁποῖο περιτυλίγουσφορέματα, ἐσώρουχα ἢ ἄλλα εἶδη γιὰ φύλαξη ἢ μεταφορὰ.
- μπορόν (τὸ) 3.41 [γαλλ. bureau] ἔπιπλο μὲ τρία ἢ τέσσαρα συρτάρια στὸ ὁποῖο τοποθετοῦν ἀσπρόρρουχα καὶ ἄλλα ροῦχα ἄ. σιφονιέρα.
- μποχτζάς (ὁ) κ. μπόξας 1.21 (μποχτζάδες) [τουρκ. bohca] τετράγωνο πλεχτὸ ἢ ὕφαντὸ σάλι || τετράγωνο ὕφασμα γιὰ δέμα πρβλ. μπόγος.
- πακηρένιος -α -ο κ. μπακιρένιος 2.28 ὁ κατασκευασμένος ἀπὸ μακίρι, χαλκώμα-
τένιος πρβλ. καὶ μπακιρικὸ. παρέζι, 4.20· 5,15. Δύσκολο νὰ γίνε ἀντιληπτὴ ἡ ἔννοια τῆς λέξης σύμφωνα μὲ τὰ συμφραζόμενα πάντως ἢ λ. χρησιμοποιεῖται στὴν Πελ/σο: μπαρέζι, τὸ, γιὰ νὰ δηλώσουν τὸ τσεμπέρι ποῦ φοροῦν οἱ γυναῖκες εἴτε βαμπακερὸ εἴτε, καὶ κυρίως, μάλλινο.
- πασμάς (ὁ) 2.19, 26· 4.22, 44 (πασμά) [τουρκ. basma] εἶδος βαμπακεροῦ ὕφασματος μὲ τυπωτὰ σχέδια, ὁ μπασμάς, τὸ ἐμπριμέ.
- πατινόζι (τὸ) 5.21 (πατινόζη) δίσκος τοῦ κεράσματος μὲ τέσσερα μικρὰ ποδαράκια γιὰ νὰ στηρίζεται ὅταν τὸν ἀκουμποῦν κάπου.
- πατίστα (ἡ) 5.23 [γαλλ. batiste] λεπτὸ λινὸ ὕφασμα πυκνὰ ὕφασμένο, ἄ. βατίστα, μπατίστα.
- περδές (ὁ) 4.28 (περδέδες) [περσ. perde] παραπέτασμα, κουρτίνα, ἄ. μπερντές.
- μπιμπίλα (ἡ) 3.47 (πιμπίλαις) βλ. μπιμπίλα.
- ποδιά (ἡ) 5.29 (ποδιά τῆς εἰκόνας) [μσν. ποδέα > ἀρχ. ποδεῖον] ἄσπρο χασεδένιο ὕφασμα μὲ νταντέλα στὶς ἄκρες του, ποῦ τὸ τοποθετοῦν κάτω ἀπὸ τὴν εἰκόνα συνήθ. εἶναι κεντημένο μὲ «σταυρούς», σὲ βελονιά «ἀζούρ».
- πόλκα (ἡ) 3.45 (πόλκες γουνομένες) εἶδος γυναικεῖου ἐνδύματος ποῦ κουμπώνει στὸ

- στῆθος καὶ καλύπτει τὸ πάνω μέρος τῆς φούστας (εἶδος ζακέττας γυναικείας).
- ποσάκι (τὸ) 1.29 (ποσάκια) εἶδος μεταξωτῆς ἐσάρπας || μεγάλο ἄσπρο μεταξωτὸ μαντήλι.
- πούζι 4.25· 5.11,12 ;
- ποχόρη (ι) (τὸ) 5.17 κ. ποχοράκι (τὸ) 2.18,29 βλ. μπιχόρη.
- ρόπα (ῆ) 1.20· 2.30· 3.44· 4.34 (ρόμπαις — ρόμπες — ρόπαις) [ἰταλ. roba > ἀρχ. γερμ. rouba] ρόμπα, φουστάνι.
- σαλένιος -α -ο 5.15,16 (σαλένιες — σαλένια) [περσ. sal] ὁ κατασκευασμένος ἀπὸ ἀραιόπλεχτο μάλλινο ὕφασμα, ἀπὸ σάλι.
- σαμτάνι (τὸ) 3.22,50,51 (σαμτάνια — σαμτάνεια) [περσ. samdan] κηροπήγιο.
- σαχάνι (τὸ) 3.21 (σαχάνια) [τουρκ. sahan] ταψί ἢ τηγάνι συνήθ. χάλκινο μὲ δυὸ λαβές.
- σένια (ῆ) 1.38 (σένιαις) μαξιλαροθήκη.
- σεντούκι (τὸ) 2.29· 3.15· 4.36,45· 5.24 (σεντούκι, σεντουκιού, σεντούκη) [μσν. σεντούκιν > ἀραβ. sandik > ἴσως ἑλλ. σάνδυξ] μεγάλο μπαούλο.
- σετζατές (ὀ) 3.18,47 (σετζατέν) [ἀραβ. sercade] μικρὸ καὶ λεπτὸ διακοσμητικὸ χαλί.
- σιλτές (ὀ) κ. σελτές 3.16, 41 (σηλτέν) [τουρκ. silte] μικρὸ μαλακὸ στρώμα συνήθ. ἀπὸ βαμπάκι || στρωματόπανο || μικρὸ χαλί.
- σινίον (τὸ) 4.45 [μτγ. σινίον > τουρκ. sini] μεγάλος χάλκινος στρογγυλὸς δίσκος ἢ ταψί.
- σκέπαστον (τὸ) 4.28 (σέπαστα τῆς κάμαρας) κάλυμμα ἀπὸ ὕφασμα γιὰ τὰ ἐπιπλα τῆς κρεββατοκάμαρας.
- σόφι (τὸ) 1.40 [γαλλ. étoffe] εἶδος ὑφάσματος μὲ λουλούδια στὸ ἴδιο χρῶμα μὲ τὸ ὕφασμα, ἢ στόφα.
- σοφράς (ὀ) 2.28 (σοφράς) [τουρκ. sofrā] χαμηλὸ στρογγυλὸ τραπέζι φαγητοῦ. — τὸ σοφραλίκι 2.25 (σοφραλίκια), κάλυμμα τοῦ σοφρᾶ, τραπεζομάντηλο.
- σταμπωτὸς -ῆ -ὸ 5.16,18 (σταμποτά) [ἰταλ. stampa] γιὰ πανί, τὸ τυπωμένο μὲ στάμπα.
- στοίβα (ῆ) 3.14 (στίβαν) τὸ σύνολο τῶν βαρελιῶν οἶναποθήκης.
- συντρόφι (τὸ) 1.24 (συντρόφια) τὸ γυναικεῖο ἢ τὸ ἀντρικὸ ἐσωτερικὸ λευκὸ ἢ χρωματιστὸ βρακί ἀπὸ λινὸ ἢ βαμπακερὸ ὕφασμα.
- τάβλα (ῆ) 3.19 (τάβλαις) [μσν. τάβλα > λατιν. tab(u)la] στενόμετρο τραπέζι.
- ταγιαμάς (ὀ) 2.14· 3.18· 5.18 (ταγιαμάς, ταγιαμάδες) [τουρκ. tagam = τοῖχος ἢ dayamak ρ. μτβ. = στηρίζω, ἀκουμπῶ καὶ dayanmak ρ. μέσ. = στηρίζομαι] μεγάλο στενόμετρο προσκέφαλο, συνήθ. ἀπὸ βελουδο κεντημένο μὲ μετάξι.

- τ α κ ί μ ι (τό) 2.26· 3.17,19,42· 5.17,18,21 (τακίμια — τακίμια — τακίμη) [τουρκ. takim] σύνολο πραγμάτων που χρησιμοποιούνται για τόν ίδιο σκοπό.
- τ α π λ ά ς (ό) 3.20 (ταπλάν) [άραβ. tabla] ξύλινος δίσκος σερβιρίσματος, κ. ταβλάς.
- τ ζ α ν φ έ ς (ό) κ. τ ζ α μ φ έ ς 519. [τουρκ. cantes] είδος μεταξωτού ύφασματος, ταφτάς που φαίνεται δίχρωμος· έπιθ. τ ζ α μ φ ε δ έ ν ι ο ς -ια -ιο 3.45 (τζαμφεδένια) ό κατασκευασμένος από τζαμφέ.
- τ ζ ε λ έ ρ κ ι ο ν (τό) 3.40 ;
- τ ζ ε ρ ν ί κ ι (τό) κ. τ σ ε ρ ν ί κ ι 3.11 (τζερνήκη) ό χαρακτηριστικός τύπος μικρού καϊκιού τής Προποντίδας.
- τ ζ η τ ά ν ι α (τά) 5.19 ;
- τ ζ ο υ κ α ρ ι έ ρ α (ή) 1.16 (τζουκαριέρα) [γαλλ. sucrière] ζαχαριέρα.
- τ ο υ λ ο ύ κ ι (τό) 1.32 ή τούρκλ. tulum = δέρμα ζώου που τό επεξεργάζονται για νά τό χρησιμοποιήσουν για άσκι. Πάντως, έτσι όπως αναφέρεται, ή έννοιά του είναι δύσκολη.
- τ ο υ λ π ά ν ι (τό) κ. τ ο υ λ ο υ π ά ν ι 4.43 (τουλπάνια) [μσν. τουλουπάνι < τουρκ. tülbent] λεπτό και άραιά ύφασμένο ύφασμα || συνεκδ. κεφαλομάντηλο, φακιόλι, τσεμπέρι.
- τ ο υ ρ κ ι (τό) 3.46 (τουρκιά) (;)
- τ ρ έ ς (ό) 5.20 (τρές) [γαλλ. tresse] μαλαματοκαπνισμένη μετάλλινη πολύ στενή και λεπτή ταινία που την χρησιμοποιούν καταρρόντάς την, για στολισματα, κυρίως του γάμου.
- φ έ λ π α (ή) 2.14,17,20,23 [ιταλ. felpa] είδος βελούδου κατώτερης ποιότητας, από χρωματιστό μαλλι ή βαμπάκι.
- φ ε ρ μ ο υ ά λ ι (τό) κ. φ ε ρ μ ο υ ά γ ι 1.19 [πιθ. γαλλ. fermoir] γυναικείο κόσμημα, περιδέραιο, παντατίφ, καρφίτσα.
- φ λ ο ύ δ α (ή) 2.27 (φλούδες) [μσν. φλούδα > φλούδιον] άραχνούφαντο μεταξωτό μαντήλι τής κεφαλής.
- φ λ ω ρ ι (τό) κ. φ λ ο υ ρ ι 2.39· 3.25,28 (φλωριά — φλοριά άηναλιά) [μσν. φλουρίν > φλωρίον] όνομασία κάθε χρυσού νομίσματος || ά η ν α λ ι ά [πιθ. από τό περσ. ayine = καθρέπτης].
- φ ο ύ ρ λ α (ή) 4.46 (φούρα) γύρος, άναγυρίδα, κυκλάδα.
- φ ρ α γ κ ό γ ο υ ν α (ή) 2.20,21, 22 γούνα εύρωπαϊκή.
- χ α σ έ ς (ό) 2.27,30,32· 4.19,25, 29,35,37,39· 5.22 (χασαί, χασέ) [άραβ. has = καθάρος, άσπρος] άσπρο βαμπακερό ύφασμα — χ α σ έ ν ι ο ς -ια -ιο 2.14' 5.14,18,31 κ. χ α σ α δ έ ν ι ο ς -ια -ιο 4.27 (χασαδένιας) ό κατασκευασμένος από χασέ.
- χ ε ρ ο μ έ σ α λ ο (τό) 3.19,51 (χερομέσαλα) [χέρι + μεσάλι] πετσέτα.
- χ ο υ λ ι α ρ ά κ ι (τό) 3.20 (χουλιαράκι) [ύποκορ. του χουλιάρι > μτγ. κοχλιάριον, ύποκορ. του κοχλιάς] κουταλάκι.

1. ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ¹⁹

Ἁγία Παρασκευή 4.47,48.	Καλύβια 4.50.
Ἅγιος Νικόλαος, ἐνορία τοῦ 3.8.	Καμίνια 3.10.
Ἁποσκαινίες 5.25.	Κυζίκου, ἐπαρχία 4.7 Κυζίκου 3.1.
Ἀρτάκη 3.29,54.	Μαρμαρᾶς 2.45.
Ἀφυσιά 5.41.	Μηχανιώνα 4.6,59.
Βραχνή 3.38.	Προικόνησος 2.
Ἐνορία τοῦ Ἁγίου Νικολάου 3.8.	Προῦσα 3.45.
Ἐνορία τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς 3.35.	Σκάφες 3.37.
Ἐπαρχία Κυζίκου 4.7.	Σμύρνη 1.47.
Ζωοδόχος Πηγῆ, ἐνορία τῆς 3.35.	Συνοικία τῶν Ταξιαρχῶν 2.33.
	Ταξιαρχῶν, συνοικία τῶν, 2.33.
	Τζαφάρα 5.38.

2. ΚΥΡΙΑ ΟΝΟΜΑΤΑ²⁰

Ἅγιος Κυζίκου, Σεβ(ασμιώτατος) Ἰεράς 3.1, μητροπολίτης Κυζίκου ἄγιος γέρον Κυζίκου 4.72.	τῆς κωμόπολης Μαρμαρᾶ. Βαγιαγόμενος Θ. Ἄναστασιος 4.64 Βαγιαγόμενος Θ. 4.64.
Ἅγιος Προικονήσου 2. μητροπολίτης Προικονήσου.	Γανανῆ [ἢ Γανάνη ἢ Γάνανη] Ἄποστόλης 5.
Ἀθανασίου Εὐστάθιος 1.49.	Γεώργιος ..... 4.
Αἰκατερίνη (Γεωργίου) 5.7.	Γεωργίου Δημήτρης 4.
Ἄννα Εὐθυμίου Τσοπάκη 2.5,6 Ἄννα Εὐθυμίου (Τσοπάκη) 2.47.	Γεωργίου Μιχάλης 4.66.
Ἀρχη Ἰαπαῖ Ἐλευθέριος 2. προϊστάμενος ἱερέως	Γεωργίου Παναγιώτης 5.6,33 (Γεωργίου) Αἰκατερίνη 5.7.
	Γιαλ.... Χ'': Ι. Νικολῆς 3.59 Γιαλ.... Χ'': Ι'. 3.59.
	Γούναρη Δημητρίου Ἐλένη 3.3,5,6.

19. Ἐγινε ἀποκατάσταση τῆς ὀρθογραφίας στὰ τοπωνύμια ἐκεῖνα, γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχουμε γραπτὴ μαρτυρία, ἀπὸ τὴν τοπικὴ βιβλιογραφία.

20. Ἐγινε ἀποκατάσταση τῆς ὀρθογραφίας τῶν ὀνομάτων.

- Γούναρης Δημήτριος 3.
3,5-6,57 || (Γούναρη) Χατζη-
τομνη 3.33,57.
- Δημήτριος (Γούναρης) 3.33.
Δημητρίου ..... 4.
- Δημητρίου Γεώργιος
4.5 || (Δημητρίου) Κατίνιγκο
4.7-8,53 || (Δημητρίου) Φω-
τεινή 4.52.
- Διαμαντίδης Φ. 2.
- Έλένη (Δημητρίου Γού-
ναρη) 3.24,34.
- Ελευθέριος, 'Αρχή' πα-
πα 2.
- Έλευθερίου Κωνσταν-
τῆς 5.7, || Σταυρῆς 5.
- Ευθύμιος (Γσοπάκης) 2.
- Ζαχαρίας, Παπα 5.
- Θεοδωρῆς 5.26,28.
- Μουτάφογλου Κ. Θεόδω-
ρος 3.32, 3.35.
- Θωμά Κωνσταντῆνος 2.9
| Κωνσταντῆς 2.49.
- Ίτζέσελης ἤ Ίτζέπελης
'Α. Νικόλαος 5.58 ||
- Κατίνιγκο (Δημητρίου) 4.
7,8,53.
- Κελέκης Νικόλαος 3.9.
- Κελζαφύρη 'Αποστόλης
3.36.
- Κεμπανιάς Γιαγκος 3.39-
40.
- Κούτρας Γεώργιος 3.13.
- Κούτρενα Έλενιὼ 3.9.
- Κριμνιάμης Νικόλαος
3.36.
- Κυριάκος, Πα" 2.
- Κνσταντῆνος (Μουτάφο-
γλου ἢ Μουτάφογλους)
3.3, 5.
- Λεοντῆς Θεοδωρῆς 5.
- Λεσίρογλους Κωνσταν-
τῆνος 3.3υ.
- Μανασάκης 5.26 - 27.
- Μισηρλόγλου Α. Θ. 4.68.
- Μιχαήλ Δημήτριος 4.50.
- Μουτάφογλου Κωνσταν-
τῆνος 3.30, | 3.32.
- Μουτάφογλου Σοφίτζα
3.30, σύζυγος Κωνσταντῆνου
Μουτάφογλου.
- Μουτάφογλου Κ. Θεόδωρος
3.32.
- Νικόλαος, Γενικὸς ἐπίτροπος
Σακελλάριος 3.1 - 2.
- Νικολῆς Χ': Γ. Γιαλ... 3.59
- Ντουντοῦ (Τάστα) 4.8.
- Παπα Ζαχαρίας 5. ἱερεὺς
στὸν οἰκισμὸ 'Αφυσιά.
- Παρασκευούλα (Γσοπάκη)
2.7, 35.
- Προικονήσου "Άγιος
2.
- Πρωτοπαπα Γεώργιος
3.31.
- Πρωτοπάτσης Ίωάννης
1.9 - 10, 50.
- Σάββας Γεω. 4.48.
- Σακελλάριος Νικόλαος,
Γενικὸς ἐπίτροπος,
3.1 - 2.
- Σαπουντζῆ 'Α. 'Αθανά-
σιος 4.69 | |
- Σκάρλατου Έλένη 4.6.
- Σταματιάδης Α. 5.
- Σταυρῆς (Έλευθερίου) 5.
- Τάστας Γεώργιος 1.7, 4
| | (Τάστα) Ντουντοῦ 1.8
- Τζουκελόγλους Γιαννά-
κης 3.10 - 11.

Τσακμάκης Κωνσταν- τῆς 4.49.	X'' Ἡλία Χρῆστος 1.51.
πάκη) Παρασκευούλα 2.8, 36.	Χατζι Ἰακώβου 4.50.
Τσοπάκης Εὐθύμιος 2. 5 - 6,	X'' Κωνσταντίνου Ἰωάν- νης 4.60 Χατζι''Κωνσταν- τίνου Ἰωάννης 4.9 - 10, 56 - 57
Φωτεινή (Δημητρίου) 4.52.	X'' Σωτήρογλου Ἀρά- πης 3.11.
Φωτιάδης Χρῆστος 4.69.	X'' Τομνη (Γούναρη) 3.33
Χαρζάκης Ἄ. 2.	Χατζητομνη (Γούναρη) 3.57.
Χατζι Ἀναγνώστης 5.	